

קובץ
באר התורה

(קסד)

פרשת מצורע

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

י"ל

ע"י מכון "יד יוסף"

לעילוי נשמת רבי יוסף מלכא בן עישה ע"ה

*

נשמח לקבל הערות והוספות ותגובות

ולהצטרפות לרשימת התפוצה

ניתן לשלוח ל:

as0583233587@gmail.com

פקס: 036770810

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

תוכן הענינים:

- 5.....האם אפשר להכשיר תנור רגיל לפסח.
- 15.....האם תנור שמגיע ל 500 מעלות ומנקה את עצמו כשר לכו"ע בפסח.
- 22.....האם אפשר להכשיר טוסטר אובן ע"י חום גבוה.
- 23.....האם אפשר להכשיר מקירוגל לפסח.
- 26.....האם אפשר להכשיר מדיח כלים לפסח.
- 28.....האם חצובה צריכה ליבון.
- 30.....פלטה חשמלית.
- 31.....בדין ארון מעל כירים וקולט אדים.
- 33.....קומקום חשמלי.
- 34.....האם אפשר להכשיר כירים קרמיות לפסח.
- 37.....האם כוס של אליהו צריך טבילה.
- 38.....באיסור להסתכל על חמץ בפסח.
- הוספה לבאר התורה\ בדין בירך בורא פרי האדמה על בורא פרי העץ האם יחזור ויתקן תוך כדי דיבור, תשובת הגאון רבי חיים שלום הלוי סגל שליט"א.....53

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

האם אפשר להכשיר תנור רגיל לפסח

האם אפשר להכשיר תנור רגיל לפסח ע"י חימומו, ויסוד הנידון הוא דהנה איתא בשו"ע או"ח סימן תנא סעיף ב', כביא שהוא כלי שעושיין מלבנים ועפר ואופים ומטגנין בו כן תנור קטן שקורין פידליא הסיקו מבחוץ אסור לאפות בו בפסח דאין חמץ שבו נפלט בכך, ואם מלאו גחלים מבפנים שרי עכ"ד השו"ע, ואמנם יש לדון לגבי תנרים דידן שיש גופי חימום אם חשיב ליבון, והאם חשיב כהסיקו מבפנים, כן כתב בקובץ הלכות רבי שמואל קמינצקי הלכות פסח פרק יא הערה לז שאף שיש גופי חימום אין הם מכוסים לגמרי והוי היסקו מבפנים יעו"ש, וכן כתב להאריך בזה שהמציאות הוא דחשיב הסיקו מבפנים ולא כמו שטעו בזה הגר"צ אזור שליט"א אב"ד שבט הלי בית שמש במאמרו בקובץ אור ישראל חלק לב עמ' צז יעו"ש.

ואמנם כבר כתב בשו"ת אגרות משה חיו"ד ח"א סימן מ' נשאל לגבי תנורי הגז אם יש חשש זיעה בבשלו תבשיל של בשר שרוצה אח"כ לבשל שם תבשיל של חלב, והשואל רצה להתיר מג' טעמים, וכתב שהג' טעמים הם טעמים קלושים, ומה שרצה להתיר בטעם הא' משום שרוב המרחק בין הקדרה להוכתחים ודאי אין למסוך ע"ז דאף אם נמדוד שהוא נמוך מהגג ורחוק מהוכתללים באופן שלא היה שם היד סולדת בהזיעה שהוזכר ברמ"א סימן צב ס"ח שאין אוסר קדירת הבשר שעליה הרי כ"ז כשהקדירה העליונה אינה רותחת, אבל בתנורי הגעז הרי הגג והכותלים כולם חמים מאד והזיעה שמגעת שם אף לא היה היד סולדת מצד הזיעה בעצמה הרי נעשה בכאן כשמגעת בהגג והכותלים רותח שהיד סולדת, ויעו"ש עוד לגבי שאר טעמיו שאינם שייכים הכא, ויעו"ש שלדינא בתנורים שסתומים בגג וכתלים ודאי מזיע או שיותר נוטה שיזיע ולכן אין לבשל בהתנור. יע"ש. ואמנם בבדי השולחן ביאורים סימן צב ס"ח דב"ה לכתחילה כתב כמה טעמים להקל בזה, ויש לעיין בדבריו.

ואמנם יש לדון האם בחום של 250 מעלות בתנור שידליק את התנור לבד, האם מהני להכשירו מדין כבולעו כך פולטו, ונפק"מ הוא לגבי דין בשר בחלב, ולגבי איסור חמץ.

הנה איתא בגמ' במסכת ע"ז דף ע"ו ע"א רמי ליה רבי עמרם לר"ש תנן השפדין והאסכלא מלבנן באור והתנן לגבי קדשים השפוד והאסכלא מגעילן בחמין ומסיק רב אשי הכא התירא בלע הכא איסורא בלע ודקשיא לך סו"ס

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

כי פליט איסרא פליט בעידנא דקא פליט לט איתיה אליסורא בעיניה, יעו"ש, ומבואר די ש לחלק בין היתרא קבלע לאיסורא דבלע, וכן כתב המרדכי בסו"ס ע"ז וז"ל: ואומר ר"י דאותם שהם בלועות מאיסור כגון סכינים של עכו"ם צריך ליבון דנשירת קליפתן וכו' אבל אותן הבלועות מהיתר כגן של שחלב שרוצה לפאות תחתיהן פשיט"א של בשר או איפכא א"צ ליבון גדול דנשירת קליפה אלא רק עד שתהא יס"ב מב' עבריה וגם רגילין לבדוק ע"י נתינת קש מבחוץ לראות אם קשה נשרף ובהכי סגי שע"ז ישלט הליבון מעבר לעבר אע"ג שלא תשיר קליפתו מ"מ די בכך, דכין דהיתרא בלע א"כ די בהגעלה ואע"ג דתשמישה ע"י האור כדמשמע בשמעתא, והא לא גרע אותו ליבון מהגעלה ואותו ליבון מפליט יותר מהגעלה ומטעם זה התיר ר"י ללבן ביו"ט טרפא חולבת כדי לאפות תחתיה פשיטא או איפכא לא מיתסר משום מכשירי אוכל נפש ביו"ט שהרי כאן שרי ליבון קצת כדפרישית א"כ אותו ליבון ממש אוכל נפש הוא כו' אבל טרפא של עכו"ם צריכות ליבון דנשירת קליפה אותו ליבון אסור לעשות ביו"ט דכ"כ ליבון גדל א"צ לאפיית הפשיטדא ואין צורך אוכל נפש הוא עכ"ד, והרי לן דהיתרא קבלא שאני, וכן כתב בש"ך בנקודת הכסף סימן צג אות ב' שהביא דעות הרבה ראשונים דס"ל שהיתרא דקבלי די בליבון קל וכן כתב הרא"ש בסוף ע"ז ובסמ"ג דף ל' ע"א ובר"ן בשם הראב"ד יעו"ש, והרב המגיד סוף פ"ה מהל' חו"מ בשם הרמב"ם והכל בו סימן מח בשם הרשב"א ועוד ראשונים יעו"ש.

וכן כתב בשו"ע סימן תקט סעיף ה' וז"ל: מותר ללבן ביו"ט כלי ברזל שאפו בו פלאדין של גבינה ואחר הליבון יאפו בו פשיטדא של בשר אבל אם הוא בלוע מנבילה אסור ללבנו אפילו לאפות בו דבר היתר עכ"ד, וכן האריך בזה בשדי חמד אסיפת דינים מערכת ה' אות יז יעו"ש. ובשו"ת קול אליהו ח"א חאו"ח יו"ד סימן ב' כתב להאריך בזה אריכות גמורה דס"ל דלגבי בשר בחלב די בליבון קל, וממילא לכארה סגי בליבון קל ע"י שינקה את התנור היטב מכל לכלוך ואח"כ ידליק אותו כשליש שעה בחום של 250 מעלות ואח"כ יוכל להחליפו מבשר לחלב, ויעו"ש שעשה נסיונות בכ"ז לבדוק שאכן יש כאן ליבון שמהני לזה.

ואמנם כ"ז לגבי בשר בחלב אבל יש לדון לגבי חמץ, האם חשיב היתרא בלע, ובפרי חדש סימן צג אות ד' כתב דלמ"ד חמץ שמו עליו הכא הנמי בשר שמו עליו ולא חשיב היתרא בלע ממילא צריך ליבון גמור יעו"ש הרי לן דדס"ל דחמץ חשיב איסורא בלע.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

ואמנם מצינו כבר בהא מח' ראשונים, והנה איתא בגמ' בפסחים דף ל' ע"ב אמר ליה רבינא לרב אשי הני סכיני בפסחא היכי עבדינן להו אמר ליה לדידי חדתא קא עבדינן אמר ליה תינח מר דאפשר ליה דלא אפשר ליה מאי, אמר ליה אנא כעין חדתא קאמינא קתייהו בטינא ופרזלייהו בנורא והדר מעיילנא לקתייהו ברותחין והלכתא אידי ואידי ברותחין ובכלי ראשון קסבר כבולעו כך פולטו, וכתבו שם בתוס' בד"ה והלכתא אידי ואידי ברותחין, תימה דתניא בתוספתא דע"ז הסכין והשפוד והאסכלא מלבנן באור ובפרק קמא דחולין (ח:) אמר כגון שליבנה באור אלמא צריך ליבון, ותירץ ר"ת דאמר בירושלמי דמיירי בסכינים ארוכים שצלים בהם בשר דומיא דשפוד, וכן ההוא דחולין, ועוד כתבו התוס' לתרץ, ועוד יש לחלק בין היתרא בלע ובין איסורא בלע כדמחלק רב אשי בשילהי מסכת ע"ז והא דמצריך להו רב אשי הכא ליבון מחמיר על עצמו היה עכ"ד, הרי לן דס"ל לתוס' שחמץ חשיב היתרא בלע, ומשו"ה לא בעינן ליבון.

וכתב שם בחידושי הר"ן שכן האו דעת הראב"ד ורש"י, אבל כתב שם שדעת הרמב"ן וס"ל שחשיב אליסור בלע ולא נקרא היתרא בלע אלא רק בקדשים שמעיקרא אינו נותר ועתה חשיב נותר יעו"ש עוד מש"כ בביאור דברי הגמ' שם.

ובספר המכתם פסחים ל' ע"ב, כתב להביא בזה מח' דלפי דעת הראב"ד ח מחשיב היתרא בלע, אבל דעת ההשלמה שבבליעת חמץ לא שייך לומר היתרא בלע כיון שבשעת הבליעה אם היה פסח היהא סור איסורא בלע קרינא ביה יעו"ש, וכדברי בעל ההשלמה כן כתב בחידושי המאירי בפסחים דף ל' ע"ב דחמץ חשיב איסורא בלע, וכן בב"י יו"ד סימן קכא ס"ו כתב בשם הרמב"ן שחמץ חשיב איסורא בל ושכן הוא דעת הר"ף שאין לחלק בין חמץ לשאר איסורים.

אבל במגיד משנה בסוף פרק ה' מהלכ חמץ ומצה כתב להוכיח מדברי הרמב"ם שחמץ חשיב היתרא בלע שהרי בהל' חמץ ומצה הרמב"ם הסיק שסכין צריך הגעלה, ואילו בפרק יש מהל' מאכלות אסורות מבואר שסכין צריך ליבון, ובע"כ דס"ל להרמב"ם דחמץ היתרא בלע ולכן אפשר בהגעלה משא"כ בע"ז, וכן כתב הרשב"ץ בדבריו ביבין שמועה.

ובאור שמח כתב להביא ראיה דחמץ חשיב היתרא בלע דהרי איתא בגמ' בפסחים דף לה ע"א בעסיה שנילושה ביין ודבש שאין יוצאין בה יד"ח

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

מצות מצוה, ולכן אין איסור חמץ דמקשינן אהדדי וע"ז הקשו מהמחה וגמעו שאין יוצאין מצות מצוה דהוה משקה ומ"מ יש אסור חמץ יעו"ש, והקשה הא לא דמי אהדדי כלל שהרי בעיסה שנילושה ביין שמן שאין איסור חמץ מפני שאין יוצאין מצות מצות מיירי כשמעיקר העיסה בבין ושמן אבל בזה לא מיייתנן שעיסה שנתחמצה שנקע האיסור במה שהוסיף יין ושמן א"כ מה קושיית הגמ' מחמץ שהמחה נימא דמיירי לאחר של עליה שם חמת דוקא וכה"ג אין פטור, וכתב לפרש שהגמ' פשיטא ליה דהמחה גמעו מיירי בכל גוונא גם בהמחה קודם פסח וחייבין ואין לומר דמיירי שנעשית מחוי לאחר שחל האסור חמץ ולכן חייבין דקדם פסח אין איסור חמץ כלל וכתב להוכיח מדברי הגמ' בפסחים דחמץ קדם זמן איסורו לא חל עליה דין חמץ וממילא י"ל דהיתרא בלע. ואמנם יש שפקפקו בדבריו.

ומהר"י טייב בערך השלחן או"ח סימן תנב ס"ח כתב להביא לדברי המגיד משנה דס"ל ברמב"ם דהוי איסורא בלע, וכתב שכן כתב הרשב"א בתורת הבית דף קכג ע"ב יעו"ש ושכן דברי הרוקח סותרים בזה יעו"ש, ונראה דיש להחמיר בזה.

ובדעת השו"ע לכאורה יש סתירה שבסימן תנא ס"ד כתב בזה"ל: כלים שמשתמשים בהם ע"י האור כגון שפדים ואסכלאות כויוצא בהם צריכים ליבון, הליבון הוא עד שיהיו ניצוצות ניתזין מהם עכ"ד, שכלי שנשתמש בו ביש צריך ליבון והטעם משום שחמץ שמו עליו וחשיב כאיסורא בלע.

אבל בריש סימן תנב כתב השו"ע בזה"ל: יש ליזהר להגעיל קודם שעה חמישית כדי שלא יצטרך לדקדק אם הכלים בני יומן או לאו עכ"ד, ומוכח מדבריו שאם מגעיל את הכלי קודם זמן איסורו חשיב כנותן טעם בר נותן טעם דהיתרא הרי דס"ל שחמץ קודם זמן איסור אחשיב כהיתרא בלע. ובעין יצחק ח"ב עמ' מה כתב שי"ל דס"ל להשו"ע דחמץ היתרא בלע, אבל לגבי חמרא דחמץ בעינן ליבון.

ובשו"ת יחזקאל דעת ח"ב סימן סג כתב להביא בארוכה דס"ל להרבה ראשונים שס"ל דחמץ חשיב היתרא בלע, וכן שיש להכשיר תנור אפיה לפסח, וז"ל: שאלה: האם אפשר להכשיר תנור אפיה חשמלי, או תנור של גאז, על ידי הסקתם בזמן מסויים, כדי שיהיה אפשר להשתמש בהם בפסח?

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

תשובה: הנה מרן השלחן ערוך (סימן תנא סעיף ד) פסק: כלים שמשמשים בהם על ידי האור, כגון שפודים ואסכלאות וכיוצא בהם, צריכים ליבון להכשירם לפסח, והליבון הוא עד שיהיו ניצוצות ניתזים מהם. (שאז בודאי נשרף כל האיסור שבלוע בתוכם. שלחן ערוך הגאון רבי זלמן שם סעיף יג). ולכאורה בהיסק של תנורים האלה אפילו בזמן ממושך לא יגיע לכדי שיהיו ניצוצות ניתזים מהם. ואמנם הרמ"א בהגה שם סיים: ויש מקילים לומר שאם נתלבן כל כך כדי שקש נשרף עליו מבחון דיו, ונוהגים כסברא ראשונה בכל דבר שדינו בליבון, אבל דבר שדינו בהגעלה אלא שיש בו סדקים או שמחמירים ללבנו די בליבון קל כזה. ע"כ. מכל מקום הרי התנור צריך ליבון מן הדין, ואם כן צריך ליבון גמור שיהיו ניצוצות ניתזים ממנו. (וכן מתבאר בדברי הרה"ג ר' אהרן אפשטיין בשו"ת כפי אהרן סוף סימן יז). אולם יש מקום לומר שהואיל והאפיה נעשית בתוך תבניות, ואותם נוהגים להחליפם בפסח בתבניות אחרות, וההיסק של התנור הוא רק להסיר זיעת החמץ הבלועה בדפנות התנור, או מפני שלפעמים נוגע החמץ בדפנות התנור, לפיכך יש לומר בזה כבולעו כך פולטו, וכשם שבלע על ידי היסק, כך יפלוט על ידי היסק במדת חום הגבוהה ביותר. וכיוצא בזה ראיתי בשו"ת ערוגת הבושם (חלק או"ח סימן קיט, דף צ"ט סע"א), שהביא מה שנסתפק המחצית השקל (סימן תנא סוף סק"ד), בדין כלי הרעריץ של מתכות אם מועיל להם ליבון בכלל, הואיל ודרכם להיעשות מדבר דק, ועל ידי גחלים מתקלקלים הרבה, ואם כן יש לחוש שמא יחוס עליהם ולא ילבנם כראוי. וכתב על זה, ולפע"ד נראה שדוקא בכלי חרס שאין מקום לומר בו כבולעו כך פולטו, שהרי התורה העידה עליו שאינו יוצא מידי דפיו לעולם, אלא על ידי ליבון גמור, לכן יש לחוש פן יחוס עליו שמא יפקע באור, אבל בכלי מתכות אפילו אם לא יעשה לו ליבון גמור מפני שחם עליו שמא יפקע, מכל מקום הרי הליבון בשעת הכשרו יהיה כדרך שהיה מלובן בשעת בליעת האיסור, וכיון שהלכה רווחת כבולעו כך פולטו, אינו צריך ליבון גמור יותר בשעת הכשרו. וממילא ודאי שאין לחוש לומר שמא לא יעשה לו ליבון גמור. כן נראה לי נכון מסברא. ועוד שהרי אין דרך לאפות בתוך הרעריץ ממש כי אם על ידי אגנות שנותנים לתוכם עוגות, ודומה למה שכתב להקל המגן אברהם (סימן תנא ס"ק מד) בשם המהר"ם מלובלין, משום שאין הכלי מפעפע מדופן לדופן וכו'. ע"כ. והוא הדין כאן שהתנור הוא של כלי מתכות, יש מקום לומר בו כבולעו כך פולטו.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

ואמנם מצאנו להפרי מגדים (סימן תנא, אשל אברהם סק"ל) שכתב, ודע שאם נשתמש בכלי עדי האש בלי משקה בחמץ וכן בשאר איסורים, צריך ליבון באופן שיהיו ניצוצות ניתזים ממנו, אפילו נשתמש בכלי בחום שאין ניצוצות ניתזים ממנו, ואף על פי שהלכה רווחת כבולעו כך פולטו, מכל מקום זהו משום שלא מטעם גיעול היוצא מכשירים הכלי, אלא משום שאנו מקפידים שיהיה נשרף החמץ והאיסור לגמרי, וכל שאין ניצוצות ניתזים ממנו אינו נשרף. ומה שכתב בשלחן ערוך (סימן תקט סעיף ה) שמותר ללבן שפוד של גבינה ביום טוב כדי שאחר הליבון יצלה בו בשר, באופן שמיד כשיתלבן יצלו בו הבשר, אבל אם השפוד הוא בלוע באיסור נבלה וכיוצא בזה, אסור ללבנו ביום טוב כדי לצלות בו היתר. והטעם לזה לפי שבהכשר השפוד מגבינה לבשר די ליבון קל ונראה כמחממו לצלות בו, אבל שפוד הבלוע איסור צריך ליבון גמור וניכר שעושה להכשירו ביום טוב, לפיכך יש לאסור, כמו שאסור להגעיל כלי ביום טוב להכשירו. (ב"י). הרי שגם בליבון אמרינן כבולעו כך פולטו, היינו משום דהיתרא בלע מקרי. ולכן די בליבון קל כזה. עכ"ד. ולפי זה בנידון שלנו, לסברת האומרים שחמץ היתרא בלע, יש להתיר התנור בליבון קל, והכשרו כדרך תשמישו, כבולעו כך פולטו. ונודע שבאמת רבו הפוסקים הסוברים שחמץ נחשב היתרא בלע. ומהם: הראב"ד בדרשתו לפסח, הביאו רבינו מאיר המעילי בספר המאורות (פסחים ל:), והסכים עמו להלכה. וכן הוא בחידושי הראב"ד לעבודה זרה (עו ע"א). ובשו"ת תמים דעים (סימן קז). וראה עוד בהר"ן (פסחים ל:). וכן דעת רבינו תם, הביאו הרא"ש בפסקיו עבודה זרה (עח:). וכן הרשב"א בתורת הבית (דף קכד ע"ב). וכן כתבו בשו"ת תמים דעים (סימן קמז), ובספר התרומה (סימן עא), בשם רבינו תם. ע"ש. וכן דעת רבינו אליעזר ממיץ בספר יראים (סימן קו). והראב"ן (עבודה זרה, סימן שטז). והראבי"ה (פסחים סימן תסד). והאור זרוע (הלכות פסחים דף נח ע"ד, ובחלק ד' במסכת עבודה זרה סימן רצד - רצה). והסמ"ג (סימן עז). ורבינו ישעיה הראשון בספר המכריע (סימן מא). וכן דעת רבינו זרחיה הלוי בעל המאור, הובא בארחות חיים (הלכות חמץ ומצה אות צה). וכן פסק רבינו חיים בר שמואל תלמיד הרשב"א בספר צרור החיים (עמוד קכד). וכן כתב בהגהות מיימוני (סוף פרק ה' מהלכות חמץ ומצה). וכתב הרשב"ץ בספר יבין שמועה (דף כח ע"ב), שגם הרמב"ם סובר שחמץ נחשב כהיתרא בלע. ע"ש. וכתבו הראבי"ה והגהות מיימוני, שמה שנהגו העולם ללבן השפודים והאסכלאות להכשירם לפסח, אף על פי שדי להם בהגעלה, הואיל והיתרא בלעי, היינו משום שהם ארוכים יותר מדי,

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

וקשה להגעילים בכלי. ע"ש. ולכן אף שמרן השלחן ערוך (סימן תנא סעיף ד) פסק כהרי"ף והרא"ש והרמב"ן שהשפודים והאסכלאות צריכים ליבון, משום שחמץ שמו עליו, וכאילו איסורא בלע, מכל מקום נראה שבמקום שאי אפשר לעשות ליבון שניצוצות ניתזים ממנו, כמו בנידון שלנו, יש מקום לסמוך על הראשונים הנ"ל. וכן מוכח מדברי מרן השלחן ערוך (סימן תנא סעיף יא) שפסק, שמחבת די לה בהגעלה להכשירה לפסח, ואף על פי שמרן עצמו בשלחן ערוך יורה דעה (סימן קכא סעיף ד) פסק, שמחבת של גוי צריכה ליבון להכשירה, והיינו משום שצירף דעת האומרים חמץ היתירא בלע. וכן כתבו בשו"ת זרע אמת חלק א' (חלק או"ח סימן נה). ובשו"ת תפארת אדם (חלק או"ח סימן טז). וכן כתבו בשלחן גבוה או"ח (סימן תנא ס"ק לא) ובערך השלחן יורה דעה (סימן קכא ס"ק ע"ב). ע"ש. ולכן גם בנידון שלנו שאי אפשר בענין אחר, כדאים הם גדולי הפוסקים הראשונים הנ"ל להקל בהיסק במדת החום הגבוהה ביותר, להכשירו לפסח, לאחר שישהה התנור מעת לעת, מעת אפית החמץ. וכבר כתבו התוספות (פסחים כו סע"ב), שכל שאי אפשר בענין אחר נחשב כדיעבד. וכן כתב הר"ן שם. ואף כאן כיון שאינו בן יומו, ואין כאן איסור תורה כלל, יש להקל. וכיוצא בזה כתב בשו"ת דבר שמואל אבוהב (סימן שיא), שכלי חרס שנאסר והוא אינו בן יומו, ויש הפסד מרובה אם ישברנו, מותר לבשל בו כשאינו בן יומו, דהוה ליה כדיעבד. וכן כתב המנחת יעקב (כלל פה אות סד) בשם הגאון מהרלנ"ח (סימן קכא) ועוד אחרונים. ע"ש. ועיין עוד בשו"ת יהודה יעלה אסאד (חלק יורה דעה סימן קיג). ובשו"ת עזרת ישראל (סימן פ). ובספר שמן המשחה (דף קכה ע"ד). ובמה שכתבתי בשו"ת יביע אומר חלק א' (חלק יורה דעה סימן ו). ע"ש. ואף שיש לחלק שכאן יש תקנה לתנור להשהותו לאחר הפסח ולאפות בו כאשר היתה באמנה אתו, ולא חשיב בכהאי גוונא כדיעבד גמור, מכל מקום כיון שקשה לקנות תנור מיוחד לפסח שדמיו מרובים, ויבוא להימנע משמחת יום טוב, והרי כאן המדובר בכלי מתכת (ולא בכלי חרס), שבהיסק שייך לומר כבולעו כך פולטו, והוא גם אינו בן יומו, לכן יש להקל בזה.

וכן ראיתי להגאון רבי שאול משה זילברמן בתשובותיו (סימן כז), שנשאל בנ"ד, והעלה להקל על ידי היסק, על פי דברי הפרי מגדים (סימן תנא סק"ל) הנ"ל, שבמקום שנחשב היתירא בלע יש לומר כבולעו כך פולטו, וכתשמישו כך הכשרו לפסח, וכן כאן יש לסמוך על הפוסקים האומרים חמץ היתירא בלע מקרי, ובפרט שהוא שעת הדחק. ולכן הסכים עם הרה"ג השואל להתיר

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

בזה. ע"ש. גם הרב הגאון רבי עובדיה הדאיה בשו"ת ישכיל עבדי חלק ו' (חלק אבן העזר סוף סימן פה) נשאל בנידון שלנו, והעלה גם כן להקל בזה על ידי היסק כנ"ל, משום שהאפיה אינה בקרקעית התנור עצמו, אלא בתוך תבניות המיוחדות לכך, אלא שיש חשש קצת אולי נגע החמץ בכותלי התנור מבפנים, מכל מקום לא עדיף ממה שכתב המשנה ברורה (סימן תנא ס"ק לד) על דברי הרמ"א שחצובה צריכה ליבון, שהטעם מפני שלפעמים נשפך עליה חמץ ונבלע בה טעם החמץ על ידי האור, ומכל מקום זהו רק לכתחילה, משום חומרא דחמץ, שבאמת יש לומר שאפילו אם נשפך חמץ כבר נשרף והלך לו כיון שבכל שעה היא על האש, ולכן בודאי שמספיק ליבון קל לזה, ובדיעבד אפילו אם נשתמש בלי ליבון כלל אין לאסור. ע"כ. והוא הדין לנידון שלנו שמספיק ליבון קל. (וראה עוד באליה רבה סימן תנא ס"ק טל בדין הרחת של חמץ. ודו"ק). וכן ראיתי כעת להרה"ג רבי נחום צבי קרנמהל בשו"ת תפארת צבי (סימן ל), שגם כן העלה להקל בזה. ע"ש.

בסיכום: תנור חשמלי או תנור של גאז, ישהנו מעת לעת (עשרים וארבע שעות) לפני הכשרו, ואחר כך ינקה אותו היטב שלא ישאר בו כל חשש חמץ בעין, ויסיקנו היטב במדת החום הגבוהה ביותר, במשך שעה, ובזה יוכשר להשתמש בו בפסח. אולם התבניות שאי אפשר ללבנם באור עד שיהיו ניצוצות ניתזים מהם, יקנה חדשים לפסח. עכ"ד, ועיין עוד בזה בשו"ת יביע אומר ח"ב סימן כג אות א' ב' ובח"ז סימן מד אות יג בהערה ובח"ח סימן מג אות ב' ובח"י סימן לה אות ד' יח.

וכן במועדים זמנים ח"ד סימן רפ כתב להביא ראיה שחמץ חשיב היתרא בלע וכתב לתמוה שהרי איסור חמץ נוהג כבר משעת מתן תורה וא"כ הוה לן להדויע אז פרשת הגעלה היאך להכשיר הכלים מאיסור חמץ, ובע"כ נראה דיש להוכיח כשיטת הראשונים דס"ל דחמץ הוא התירא בלע ודומה לאיסור נותר בקדשים שאין ע"ז חיוב ליבון, ויעו"ש עוד מה שהוכיח כן מדברי החלקת יואבף ויעו"ש שכתב לדון גם איזה טעם היה למן בפסח וכתב שמסברא נראה שהיה טעם מצה במן יע"ש.

ואמנם במשנ"ב סימן תנא סקכ"ט מבואר דחמץ חשיב איסור בלע ויעו"ש עוד בביה"ל בד"ה שאין, וממילא לבני אשכנז נראה דיש להחמיר בזה, ואכן ראיתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א שכתב שלגבי תנור אין אפשרות להכשירו לפסח ע"י הדלקתו במשך הרבה זמן.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

ומ"מ כתב ביחו"ד שם שמהני להכשיר התנור לפסח ע"י שיש לנקותו היטב ולהסיקו במשך שעה על החום גבוה ביותר ואז חשיב ליבון קל, ויעו"ש מה שהרחיב בזה, וכן נדפס תשובת מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל בקובץ יתד המאיר ניסן תשע"ד סימן קכז וכתב שם שכן כתב להקל הגר"ש זילברמן בשו"ת רש"מ סימן כז ובשו"ת ישכיל עבדי ח"ו חאה"ע סו"ס פח, והאריך שם וכתב שאמנם בשו"ת אור לציון ח"ג פרק י' אות ב' כתב להחמיר שאין שום אפשרות להכשיר תנור אפיה לפסח יעו"ש, ושכן כתב להחמיר בשו"ת שאלי ציון סימן יט, ואמנם בשו"ת מענה לשון ח"ב סימן לה כתב להשיב ע"ד השאלי לציון, ושכן כתב להתיר לגבי תנור בשו"ת תפארת צבי סימן ח', וכן בהלכות שלמה פסח עמ' מב בשם הגרשז"א שניתן להכשיר תנור אפיה חשמלי ע"י שיסיקינו בדרגת חום גבוה, וכן שכן כתב בשו"ת ברית אברהם ח"ב סימן כג, ובספר פסקי משה הלכות פסח עמ' קל יעו"ש, וכן כתב לדינא בילקו"י פסח כרך א' עמ' שס, ז"ל: תנור אפיה חשמלי יש לנקותו היטב עד כמה שהיד מגעת, ולהמנע מלהשתמש בו עשרים ארבע שעות קודם ההכשר או ח"כ ידליקו את התנור בחום הגבוה ביותר שאפשר, וישאיריהו דולק כשליש שעה, באופן שחום התנור יסלק כליל את הזיעה המועטת במדה שישנה בתנור, והנוהגים להקל בזה באוכלים גם בתוך מעט לעת אין למחות בידם שיש להם על מה שיסמוכו עכ"ד.

וכן הובא להקל בתנורים לפסח בשם הגאון רבי אהרן קטלר זצ"ל בעל המשנת אהרן בספר הל' פסח פרק טז הערה קמב שאפשר להכשיר אתה נורים ע"י שידליק אותם לכמה שעות, וכן כתב בספר אמת ליעקב הערה תמ שאפשר להכשיר תנורים ע"י ליבון קל ע"י שיכשיר את התנור לחום גבוה, וכן כתב בקובץ הלכות רבי שמואל קמינצקי פסח פרק יא סעיף כד יעו"ש. ובספר אהל יעקב הגעלת כלים תקו שיש מקום להקל בזה, ומ"מ כתב שלכתחילה ראוי לרכוש תנור מיוחד לפסח.

וכן כתב בספר חקת הפסח להגאון רבי אלחנן פרץ שליט"א (עמ' מו) שבפשיטות תנורים רגילים שסגורים מכל צד שמצויים במאפיות במפעלים ובבתים הכשרתן צריכה להיות ע"י ליבון עד שיהיו ניצוצות ניתזים כדין כלי שתמישו באור המבואר במשנ"ב סק ס"ד והמחמירים הביאו ראיה מדין כיסוי החררה בסט"ו שחייב ליבון ואף תנורים אלו מכוסים חררה בקיבעות בעת האפיה, וכן דעת כמה מגודלי הפוסקים וכיון שאי אפשר לקיים זאת ולעשות ליבון חמור אין להם הכשר, וכתב שם שלכאורה יש לדחות ראיה

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

זו בתרתי, א' שבמשנ"ב סקפ"ה כתב שהטעם משום שהכיסוי נוגע פעמים רבות בחררה וזה אינו נכון בתנורים שלנו, ב' כל חומרת הכיסוי כיון שהוא סמוך מאוד לחררה אבל תנור שגגו גבוה לא שייך לדין זה, וראיה מדין ריחא לאו מילתא המוזכר בדין תנור בסימן תמז ס"א, וכתב שם שמשו"ה הגרח"פ שיינברג זצ"ל והגר"ע יוסף זצ"ל נקטו להכשיר את התנור ע"י ליבון קל, טעמם משום שלא מניחים את החמץ על התנור בעצמו אלא בתבנית ולכן אפשר להקל ע"י שידליק את התנור למשך שעה או יותר ובזה סגי מדין ליבון קל, ויעו"ש עוד מש"כ בזה.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

האם תנור שמגיע ל-500 מעלות ומנקה את עצמו כשר לכו"ע בפסח

והנה כתבו בפוסקים לדון לגבי תנור פירולטי שגם אופה וגם מנקה, האם אפשר להכשירו ע"י נקייתו לפסח, לכו"ע, גם לשיטות שמחמירים בתנורים רגילים, אבל הכא לכו"ע חשיב ליבון חמור שהרי יכול להגיע לכ-500 מעלות, ולכן י"ל שלכו"ע חשיב ליבון בפסח, וראיתי להעתיק בכאן מה שכתבו לפרסם על התנור שלהם וז"ל: תנור פירולטי הוא תנור אפייה בעל מנגנון של ניקוי עצמי. הניקוי העצמי מתבצע באמצעות חימום התנור לטמפרטורה גבוהה עד כחמש מאות מעלות צלזיוס כך שהשומן ושאריות המזון שהצטברו בדפנות תא האפייה ובקרקעית התא נשרפים והופכים לאפר. לאחר שהתנור סיים את עבודת הניקוי כל מה שנשאר הוא רק לקחת מטלית לחה ולנגב בקלות את האפר שהצטבר בתחתית התנור ועל הדפנות. לדגמים השונים קיימות בין אחת לשלושת וכניות ניקיון עם זמנים שונים לפי רמת הלכלוך שהצטברה. תנור פירולטי מתאים גם לאנשים שומרי מסורת אשר מקפידים על הכשרת התנור לקראת חג הפסח. רוב פוסקי ההלכה מאשרים כי הניקוי העצמי של התנור בעוצמה של חמש מאות מעלות דינו כדין "ליבון" ולכן לאחר הניקוי אפשר להשתמש בתנור גם בימי חג הפסח. בנוסף, פונקציית הניקוי העצמי מתאימה במיוחד גם למעבר מהיר בין בישול בשרי לחלבי. ע"כ דבריהם, ואמנם למעשה נראה דלאו לכו"ע ס"ל הכי, וגם יש הבדלים בין החברות של התנורים.

וראשונה כתב להתיר כה"ג בספר יסודי ישורון ח"ט עמ' קנט שכתב לדון לגבי תנור שמנקה מעצמו שמדלקיים אותם וא"א לפותחם וחוה עולה ל-900 מעלות פ' והכל נשרף ונעשה נקי לגמרי כבתחילה וכשפתוחין אותו אח"כ ורואין שהוא נשרף ונקי לגמרי ונשאר קצת אפשר ויכולים להשתמש בהם בפסח בלי שום פח מיוחד, שהרי מעשה השריפה מוכיח שהכל נעשה לפחם ועפר והתנור נקי לגמרי מבליעה כל שהוא ואין להחמיר בזה, ושכן דעת הגר"מ פינשטיין זצ"ל ועוד פוסקים. וכן מובא בשם הגר"מ פינשטיין זצ"ל בשמעתתא דמשה אבל יעו"ש שיש לכסות את הדלת, וכן ראיתי בספר דברי יעקב סימן מה שיש להקל זבה לפסח אבל שיש להחליף את התבניות. וכן הוא דעת הגר"מ קמניצקי זצ"ל והו"ד בספר שלחן הלוי ח"א פרק כד אות יח יעו"ש. וכן כתב בקובץ הלכות רבי שמואל קמניצקי פסח פרק יא סכ"ג יעו"ש. וכן כתב בנטעיג ביראל פסח ח"א בשם הגר"מ פינשטיין זצ"ל שחשיב ליבון גמור, וכן כתב בספר הגעלת כלים בשם הגר"מ פינשטיין

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

וצ"ל. וכן ראיתי שאמר הגר"א מלכא שליט"א שיש להכשיר תנורים אלו אף לדעת האול"צ ודעימיה שא"א להכשיר תנור רגיל לפסח, אבל תנור שמגיע לחמש מאות מעלות אפשר להכשירו לפסח.

וכן כתב הגרל"י הלפרין שליט"א בקובץ עטרה שלמה ח"ח עמ' פז וז"ל: הנה ברור הדבר כי חימום התנור עד לטמפרטורה גבוהה שכזו המגיעה עד כ-500 מעלות צלזיוס, דינו בודאי כליבון חמור וכו' מותר לכתחילה ללא כל חשש להשתמש בתנור זה, בתבניות נפרדות, הן לבשר והן לחלב, לאחר חימום התנור במידת הטמפרטורה המקסימלית בין מין אחד למשנהו. על מנת להכשיר את התנור לפסח, מן הראוי לשלוף - ולהסיר קודם ההכשרה - את מסגרת הגומי שסביב דלת התנור, המבודדת אותו מסביבתו החיצונית. באם לא ניתן להסיר את מסגרת הגומי בעת ההכשרה, אפשר להכשיר את התנור כמות שהוא, באמצעות חימומו במידת הטמפרטורה המקסימלית, לאחר שהות של 24 שעות מומן השימוש האחרון בו, ומותר להשתמש בו בפסח בתבניות חדשות, עכ"ד.

ועוד ראיתי בזה ביקוט יוסף אגרות ומכתבים בפסח מכתב כה שכתב מרן הראש"ל הגר"י יוסף שליט"א מתאריך כט תמוז תשע"ט במכתב כה בדין הכשר תנור פרוליטי לפסח שחשיב ליבון חמור לכו"ע. וז"ל: בדבר שאלתו אודות הכשר תנור פרוליטי אי מהני היכשרו לפסח, שהרי לא ראינו שהברזל מתלהט ומתאדם, הנה בענין זה ראיתי מה שכתב בספר שלחן מלכים (עמוד תתקפא) לענין ליבון חמור בכלים המצויים כיום, שאנו לא רואים ניצוצות ניתזין, וגם אינו מגיע לכלי שנהפך לאדום מרוב האש (וכמבואר בשלחן ערוך או"ח סי' תנא סע' ד).

ועיין בזה בשו"ת בית אב"י שהביא בשם ספר אור אהרן שכתב, מה שנתקשית על ענין ליבון חמור ששיעורו עד שיהיו ניצוצות אש ניתזין מהכלי, וכמבואר בטור ובשלחן ערוך (סי' תנא סעיף ד'), וכתב עוד, והנה נסיתי כמה פעמים ללבן ליבון חמור ולא ראיתי ניצוצות יוצאים מהכלי, ונתקשיתי בזה מאד, ואחר שביררתי אצל מומחים לדבר נתברר לי, כי כדי שיהיו ניצוצות יוצאים מהכלי עצמו, צריך יותר מאלף מעלות צלזיוס, וחום כל כך גדול א"א בשום אופן שיוכלו לייצר בבית, רק במפעלים גדולים ומיוחדים, והיה כל ענין זה לפלא גדול בעיני היאך כתב מרן בשלחן ערוך שזה שיעור ליבון. ואחרי זמן פגשתי מומחה גדול למתכות ושאלתיו על זה, ואחרי מחשבה של כמה ימים ביאר את הענין באופן ברור, שבזמנם כשהיו מייצרים כלי מתכות, לא היו

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

דוחסים אותם כ"כ כמו היום, והיו יותר רווחים של אויר באמצע המתכת, ובאופן כזה היה מתקבץ שם הרבה טעם מהאוכל, וכשהיו מעבירים אש חזקה בחום גבוה על הכלי, היה טעם האוכל הבלוע נהפך לפחם, ופחם זה היה מוציא ניצוצות עד שהיו נראים ניצוצות יוצאים מן הכלי. אמנם בזמנינו כשמייצרים כלי מתכות דוחסים את החומר מאד, וכמעט אין אויר בתוך גוף הכלי, והטעם הנבלע בו הוא מעט מאד, ולכן כשמחממים הכלי בחום גבוה, אף שהטעם הבלוע הופך לפחם מכל מקום אין הניצוצות ניכרים כלל, כיון שיש מעט מאד טעם שנהפך לפחם. ובזה כבר נסתלקה התמיהה הראשונה אמאי בזמנינו אין רואים ניצוצות יוצאין. ושאלתיו באיזה שיעור חום שמחממים המתכת כבר יהפך הטעם הבלוע בה לפחם, ואמר לי שלדעתו כבר ב-500 מעלות צלזיוס שהמתכת מתחממת כבר יהפך הטעם הבלוע בה לפחם. אבל בודאי א"צ יותר מ-400 מעלות צלזיוס כדי שכל הטעם הבלוע ייהפך לפחם. ונסתלקה גם התמיהה השניה איך אפשר לחמם בחום כל כך גבוה שניצוצות יצאו מהמתכת, שאין זה מן המתכת עצמה אלא מן הטעם שהפך לפחם, וע"ע מה שהוסיף שם בשולי הגליון.

ועתה הראו לי בספר הגעלת כלים (מהרה"ג הרב צבי כהן, עמוד תמה בד"ה והנה בתנור) שהביא בשם הגר"מ פיינשטיין שאמר שליבון חמור הוא בשבע מאות מעלות פרנהייט, שהם "שלש מאות שבעים ואחד מעלות" צלזיוס. עכ"ל. ואם כן בתנור הפירוליטי קיים מנגנון ניקוי עצמי על ידי חימומו לטמפרטורה גבוהה מאוד השורפת את כל הלכלוך שבתוכו, אין הכי נמי אפשר להכשיר את גוף התנור על ידי הפעלתו, כי ידוע שמעלות חום התנור הפירוליטי מגיעות ל-500 מעלות, ולכן לפי הנ"ל נחשב ליבון חמור. ומה שיש בקצוות הדלת גומיות הממעטות את החום שם, אינו סיבה לאסור, מפני שכמעט כל הכלי נותר, ולכל היותר יהיה כלי שתשמישו בשפע שיש להקל כשאינו בן יומו. ומצד דלת הזכוכית אין לחוש לפי שהגעלה מועילה לו לענין זה. וגם אפשר שנחשב ליבון גם ביחס לזכוכית.

אמנם כל זה להיכשרו של התנור עצמו, אבל לגבי התבניות יש לרכוש תבניות מיוחדות לפסח, או להכשירן בליבון חמור אם שייך. וכן הוא לדינא גם לאחינו האשכנזים וכן העלה הרה"ג הרב לוי יצחק הלפרין בספרו מעשה חושב חלק ה' (סי' יד). ויש לצרף סברת הטוענים שכלים של זמנינו אחר בדיקה היטב נראה שלא ניכר הטעם הבלוע במתכת, מחמת שהיום עושים את כלי הנירוסטה באופן מוגמר ודחוס ביותר, עד שהוא דומה כמעט לכלי זכוכית, וזה שונה

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

ממה שהיה בכלי מתכות של זמנם, שהיו בולעים. ואין זה סותר לדברי רז"ל, דשאני כלי מתכות שהיה לפני שנים, שהיו עבים, ועיין בספר ילקוט יוסף פסח כרך ב' סי' תנא הערה יד. ועיין עוד בקובץ גינת ורדים (סטמאר, עד', עמוד פז), ובתשובות והנהגות חלק ה' (סימן קטו). ועל כל פנים כצירוף לסברות הנ"ל מהני להכשיר את התנור כמו שנתבאר. עכ"ד הראשון לציון שליט"א.

וכן כתב לי הגאון הגדול רבי יצחק רצאבי שליט"א בעמח"ס שו"ת עולת יצחק וש"ס, שמעיקר הדין מותר, והמחמיר תע"ב עכ"ד.

וכן כתב לי להתירא הגאון רבי אלחנן פרינץ שליט"א בעמח"ס שו"ת אבני דרך י"ז חלקים והוסיף לי, יקח רק תבניות שלא השתמש בכל שנה. (הדרגת חום גבוהה מאוד), אך כדאי שתדע בפירולטי לא משתמשים הרבה כי זה הורס את התנור. עכ"ד. וכן כתב לי הגר"י אוהב ציון שליט"א בעמח"ס שו"ת יעלת חן וש"ס.

ואמנם יש שכתבו להחמיר בזה, וכן הובא בקובץ מבית הלוי בשם הגר"ש וואזנר זצ"ל שאין לסמוך על ההכשרה של תנור שמנקה את עצמו לפסח, אבל לבשר בחלב מועיל להגעיל בינתיים ובלבלד שלא יחליפו בין בשר לחלב והו"ד בספר אהל יעקב הגעלת כלים עמ' תקט יעו"ש. וכן ראיתי שהביאו בשם הגר"מ רובין שליט"א שאמר בדרשתו בשבת הגדול שנת תשס"ז עמ' יד שתנור 'פירולטי' שחומו רב מאד נקטו גדולי הוראה שיש להחשיבו כליבון חמור, ומ"מ לענין השימוש בו לפסח יש לעשות שאלת חכמים, וכתב שם לדינא, ואף בתנור שיש לו ניקוי עצמי [פירולטי] המנהג שלא להשתמש בו, אמנם מי שמתארח אצל אדם שיש לו הוראה לקולא בזה מסתבר דיכול לאכול מהאוכלים המבושלים בתנור זה, עכ"ד.

ומו"ר הגר"ע פריד שליט"א ובאזמרה לשמך פסח תשפ"ב חלק ב' עמ' לז כתב לדון בזה, והביא דעות הראשונים בענין הגעלת כלי זכוכית וההלכה בענין זה, א. לדעת הרמ"א (סי' תנא) לא מועילה הגעלה לכלי זכוכית, ומקורו מהגה"מ (נדפס ברמב"ם בסוף הלכות חמץ ומצה) ושם כתב בשם ר' יחיאל דלא מהני הגעלה לכלי זכוכית משום דהוי ככלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם כמבואר בפסחים דף ל ע"ב, שלכלי חרס לא מועילה הגעלה כיון שהבליעות אינן יוצאות בבת אחת, אלא מעט מעט, וה"נ כלי זכוכית ההגעלה אינה מפליטה את הבליעות לגמרי, אלא מעט מעט ולכן גם אם הגעילו אותם אסור להשתמש בהם משום שהבליעות יוצאות כל העת.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

ודברי הר' יחיאל הנ"ל הובאו במרדכי בפסחים (סי' תקעד) ובמרדכי בע"ז (סי' תתכו) בשם רבינו יחיאל מפריש דכלי זכוכית דינו ככלי חרס הואיל ותחילת ברייתו מן החול. וכתב האיסור והיתר (כלל נח סימן נ) 'וכלי זכוכית ספק אם הוא ממין חרס הואיל ונעשה ממיני אדמה, או הוא ממיני מתכת הואיל ויש תקנה' עיי"ש.

ב. ודעת הריטב"א (פסחים דף ל ע"ב) בשם הרא"ה שכלי זכוכית דינו ככלי מתכת ומ"מ לא מהני לו הגעלה דחייס עלייהו דלמא פקעי, וכמו שמצינו בגמ' (שם) ובאו"ח סי' תנא ס"א לענין ליבון בקדירת חרס שלא מהני ליבון משום דלמא חייס עליה, וכן מצינו בספר המנהיג ומובא בטור וש"ע סי' תנא סעיף ז' לענין כלי העשוי מקרן שלא מהני הגעלה דלמא חייס עליה, וה"נ בכלי זכוכית לא מהני הגעלה דלמא חייס עליה [ואם יאמר שאינו חס ואינו חושש שמא תשבר, הראב"ד בסי' לה כתב דמהני, ומ"מ להלכה נקטינן דלא מהני כמבואר בפמ"ג].

בהא דמהני ליבון חמור בתנור חרס, ג. והנה לענין הגעלה בכלי חרס, פשוט שלא מהני בשום צורה, כמבואר בגמ' פסחים הנ"ל שלא מהני ליה הגעלה כיון שאינו יוצא מידי דופיו לעולם, ולענין ליבון מבואר בגמ' פסחים ל' ע"ב שמהני ליבון בתנור שעשוי מחרס אם האש מבפנים, ולעומת זאת בקדירה שעשויה מחרס לא מהני ליבון משום שחייס עליה דלמא פקעי, משא"כ בתנור שהרגילות היא ללבנה, שדרך שימושו ששמים בו הרבה גחלים, וכך היא דרכה ואינה ניזוקת ושפיר מהני בה ליבון אף שעשויה מחרס. אבל קדירה שאין רגילים לשים בה גחלים יש לחוש שמא לא יעשה את הליבון כראוי משום שחושש שמא ע"י הליבון תבקע הקדירה ולכן אין מועיל בה ליבון.

ליבון חמור בתנור פירוליטי, ד. ומזה נלמד לענין זכוכית, שאף לשי' הרמ"א שפסק כשי' ר' יחיאל מפריש, שלא מהני הגעלה לכלי זכוכית משום שדינו כחרס, והרי גם בחרס עצמו ליבון חמור שפיר מהני כמו בתנור שאין בו את החשש דלמא חייס עליה, ולכן בתנור לניקוי עצמי באופן שמגיע לליבון חמור [כמו שיתבאר לקמן], שפיר מהני הליבון אף לדלתות הזכוכית וכן לגומיות, ואף אם נחשוש שלא מהני הגעלה לגומיות דשמא דינם כחרס שלא מועילה בו הגעלה, [וכן יש מהפוסקים שחששו שמא לא מועילה הגעלה בכלי פלסטיק שמא מהות הפלסטיק היא כחרס] אבל ליבון שפיר מהני כשם שמהני בחרס ליבון חמור בתנור באופן שאין חשש של חייס עליה, והכי נמי

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

בנידון דידן שהרגילות בתנור לניקוי עצמי (פירוליטי) שחומו מגיע לדרגת ליבון חמור, ושפיר מהני בזה ליבון.

ליבון בתנור רגיל, ה. ובתנור רגיל שחומו מגיע לכל היותר למאתיים חמישים מעלות חום שהיא דרגת ליבון קל שדינו כהגעלה, הנה כבר נתבאר שדעת ר' יחיאל שכשם שלא מהני הגעלה לכלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם, כך אינו מועיל הגעלה לכלי זכוכית, ולפי"ז ה"ה שלא יהני ליבון קל בזכוכית, שרק לגבי ליבון חמור מצינו בגמ' דמהני (וכדלעיל באות ג') שהיכא שלא חייס עליה מהני ליבון), אבל לגבי ליבון קל שדינו כהגעלה, בזה לא מצינו שיהני, אף במקום שלא חייס עליה.

ו. אכן לשיטת הריטב"א שנתבארה לעיל, שסובר שהטעם שלא מהני הגעלה לכלי זכוכית הוא משום דלמא חייס עליה אך באופן שאין חיסרון כזה שפיר מהני הגעלה כשם שמהני הגעלה לכלי מתכת, וא"כ בתנור שמפעילים אותו שעה על החום הכי גבוה ואין כאן חשש דלמא חייס עליה, שפיר מהני.

ז. ולגבי הגומיות שדינם כפלסטיק, נח' בזה הפוסקים האם מהני הגעלה לפלסטיק, ולמעשה רבים מחמירים וחוששים שדין פלסטיק וגומי כדין כלי חרס שלא מהני בהו הגעלה, וה"נ בליבון קל לא יהני (שרק בליבון חמור מצינו שמהני בכלי חרס היכא דלא חייס עליה ולא בליבון קל, וכדלעיל באותיות ג – ה). עכ"ד.

ואמנם לדינא כתב בגליון אזמרה לשמך פסח תשפ"ב חלק א' עמ' 2, וז"ל: קיימים תנורים בעלי מנגנון ניקוי עצמי המתחממים לרמת חום של 500 מעלות צלזיוס הנחשבת לליבון חמור. אמנם, לא כל החברות שוות בדבר, וישנם שאף שמרכז התנור מגיע לרמת החום הזו, אך הדפנות אינן מתחממות עד כדי כך. לכן מי שברשותו תנור כזה לא יקל להשתמש בו בפסח עד שיוועץ עם מורה הוראה הבקי בפרטים האלו. עכ"ד, [וכדבריו כן ראיתי בשם הגר"א הלפרין שליט"א מרבני רמות, וחבר הב"ד משנה הלכות בירושלים עיה"ק] ואמנם למעשה ראיתי שהשיב הדגמים שמאשרים לפסח לדעתו הם בוש סימנס, וקונטסטרוקט, אבל חברת אלקטורלוקס לא מאושר, ומ"מ גם בזה אמר לי הגר"ע פריד שליט"א שאת התבניות יש להחליף, וכן יש לכסות את המסילות בנייר כסף.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

והאם אפשר להכשיר מנגל מגז, שיכול להגיע לחמש מאות מעלות, כן נשאלה השאלה בבית ההוראה דמו"ר הגר"ע פריד שליט"א, ושאלתיו לדינא ואמר שאפשר להכשירו כן ע"י שינקו וידליקו את המנגל עם חום חמש מאות מעלות למשך שעה.

וראיתי עוד בזה בגליון שמעתא עמיקתא הלכות מצויות לפסח עמ' תיח, שלפני הכשרת התנור לפסח כמו שהתרי האג"מ יש להסיר את מסגרת הגמי שסביב דלת התנור, [ואמנם יש סוגים שעשוי מחוט ברזל ולא עשוי מגומי] משום שבבדיקות שנערכו ע"י מומחים התגלהש בפינות של צידי דלת התנור ושל חלקי המתכת של התנור שסביבות הדלת מגיע המעלות רק ל-250 צלסיוז בשל מסגרת גומי המותקנת סביב הדלת לשם בידוד התנור מסביבתו החיצונית, רמת חם זו בכלל ליבון קל ולא ליבון חמור, ובמדת האפשר יש לרכוש גומי חדש לפסח או עכ"פ להגעיל עת הגומי הישן ג' פעמים, ויעו"ש עוד לגבי התבניות שיש להחליפן.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

האם אפשר להכשיר טוסטר אובן ע"י חום גבוה

ויש לדון האם אפשר להכשיר טוסטר אובן ע"י חומו הכי גבוה, ולכאורה יש לומר שדינו כתנור רגיל, וכן ראיתי להראש"ל הגר"י יוסף שליט"א באגרת הראשון לציון פסח עמ' רל שטוסטר אובן הכשרו כדין תנור אפיה ואם אין לו הפסד מרובה עדיף שיקנה חדש לפסח. עכ"ד, ואולם נראה לדעת המחמירים לגבי תנור רגיל ה"ה הכא, [ומענין לענין באותו ענין שאלתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א באדם שיש לו טוסטר אובן מיוחד לפסח ולא זוכר אם השתמש בו לבשרי או חלבי בפסח שנה שעברה, האם יש אפשרות להכשירו, והשיב הגר"ע שאפשר לחממו בחום הכי גבוה למשך שעה, ואז אפשר להשתמש בו למה שרוצים].

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

האם אפשר להכשיר מקירוגל לפסח

ולגבי מיקרוגל, שהוא עובד ע"י גלים אלקטרוניים, ולא ע"י חום, ממילא לכארה אין דינו כתנור, והנה לגבי בשר בחלב, כתב להחמיר בזה בשו"ת להורות נתן חלק ז' סימן סב אות ה', וכתב שהרי מבואר במג"א (סי' תק"ט סק"א) שהעולם נוהגין איסור בדבר להגעיל כלי חלב לאכול בו בשר או איפכא, והטעם שאם יעשה כן לעולם לא יהיה לו רק כלי אחד ויגעילנו כל פעם שישתמש בו, וזה אסור דילמא אתי למטעי עיין שם. וכתב עוד, וכבר כתבנו בשו"ת להורות נתן (ח"א סי' ל"ה), שאם אירע שבישל בו בשר בלא יודעין, דאז מותר להגעילו להשתמש בו חלב כמקודם. וגם הבאנו שם ללמוד מדברי הגאון בעל שאגת אריה ז"ל, דהיכי דהכלי היה שייך לאיש אחר וקנאו ממנו, דודאי דמותר להגעילו מבשר לחלב. וא"כ בנדון דידן אי אפשר להשתמש בתנור זה פעם לבשר ופעם לחלב ולהגעילו תדיר בין זה לזה עכ"ד, כן הו"ד מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בשבות יצחק ח" עמ' נ' שאסור להשתמש במיקרוגל לבשר וחלב בזה אחר זה בכלים מגולים ע"י קינוח והגעלה בינתיים, גם זה בגדר דין הגמ' דאסור וכמש"כ המג"א. יעו"ש.

ולגבי פסח הנה בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב סימן ריב כתב שאף שיש זיעה הרי בזיעה לא אמרינן כבולעו כך פלוטו ובמג"א או"ח סימן תנא סק"ל ס"ל שזיעה ע"י חום האש בעינן ליבון ולא סגי בהגעלה, וכתב שם שאף שבפרי מגדים משב"ז יו"ד ריש סימן צד כתב בשם הפרי חדש שגם בזיעה אמרינן כובלעו כך ופלוטו וא"כ יהיה מועיל להניח כלי עם מים במיקרוגל להרבה זמן מ"מ שם מיירי בזיעה מחום התבשיל לא ע"י האש, וכתב שיתכן שבחום ע"י הגלים האלקטרוניים דינו שצריך ליבון או דלמא שכיון שהחום פועל רק על חימום המאכל ולא על המכת והמכת מתחממת מחום התבשיל ממילא לכו"ע דינו כזיעה שע"י תבשיל, שלזה י"א שסגי בליבון קל, וכמ"ש בשו"ת מנחת יצחק ח"י סימן ע', ומדבריו נראה דהסתפק בזה, וסיים בדבריו, שלמעשה אין להכשירו אך שמע שיש מתירים לנקות אותו לפסח ע"י הכשרתו במים שמה בערך כשעה כלבועו כך ופלוטו ומצריפים ההיתר דחמץ חשיב היתרא בלע, ושוב כתב ששמע שיש מעידים שבשימוש תמידי במיקרוגל רואים בעין ממש את הבלוע ולפי"ז יצטרכו ליבון.

וכן כתב להחמיר בהא בשו"ת חשב האפוד ח"ג סימ פח וכתב שגם אם ישימו שם קופסה מים הרי הרי אין קשר בין מקם המים הרוותחים ובין הזיעה

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

כי אמנם המים מעלים זיעה ומזיעים את דופני התנור אבל אין שום קשר בין דופני התנור ודופני הקדירה יעו"ש, וכן כתב בשו"ת בן ישראל ח"ט עמ' קא שאין שום מקום שיוצא הזיעה והרי הזיעה שוב נבלעת יעו"ש, וכן הו"ד הגריש"א בשבות יצחק שם סוף פרק ה' שלא מהני הכשרה אלא ע"י מה שיכסה מבפנים את כל התנור והדלת בכיסוי שאינו מעביר בליעות ועמיד בחום יעו"ש. וכן כתב בחוט שני פסח פרק י ס"ס יעו"ש.

ואמנם יש שכתבו לקהל בזה, בשו"ת ודרשת וחקרת סוף ח"ג עמ' כג, וז"ל: נחלקו הפוסקים בזה, אבל למעשה מכיון שדפנות המיקרוגל אינן מתחממים, ויש רק חשש זיעה אם לפעמים השתמשו בה בלי כיסוי, וגם לפעמים נשפך חמץ חם על הדפנות, לכן אין להשתמש בצלחת של חמץ, ויש לנקות המיקרוגל היטב בחומר הפוסל והפוגם עד שכל החמץ שבו אינו ראוי לאכילת כלב, ולא ישתמש בה מעת לעת, ואח"כ ישים בתוכו כוס מים רותחים, ויפעיל המיקרוגל לזמן רב יותר מזמן שמשתמש בו בדרך כלל (וי"א משך שעה), ואח"כ ישתמש בו בפסח עם שני כיסויים ודי בזה עכ"ד,

וכן הובא בשם הגא"מ בספר שמעתתא דמשה סימן תנא אות טו, שקודם הכשירו צריך לנקותו תחלה ולהמתין מעל"ע מעת השתמש בו, ואח"כ יניח בו כלי שיש בו מים רותחים וכפי תשמישו הכשרו כשם שבולע בזיעה כך הכשירו בזיעה לפיכך הכשרו כשהתנור מלא מזיעה (ונראה דהמקום שנשפך עליו חמץ יגעילנו בעירו או יכסנו) יעו"ש.

וכן כתב להקל בשעת הדחק בפסק"ת סימן תנא אות כב, תנורי מיקרו גל, שאין בו אש, ואין דפנות התנור מתחממים ע"י גלי המיקרו, אלא מחממים את האוכל, כיון שהאוכל פולט זיעה ומחמם את דפנות התנור וגם לפעמים נשפך על דפנות התנור מהאוכל החם, ואי אפשר ללבנו אפילו ליבון קל או להגעילו תוך כלי ראשון, לכן לכתחילה נכון להשתמש בפסח בתנור מיוחד, ובשעת הצורך יוכל להכשיר את התנור ע"י שיעמיד בתוכו כלי עם מים רותחים עם תערובת חומר ניקוי הפוגם טעם המים, ויפעיל את התנור למשך שעה, והאדים הנפלטים מהמים יכשירו את התנור (לפי הכלל דכבולעו כך פולטו), ויש אומרים שנכון להכשירו ע"י שישפוך בתוכו מים רותחים ע"ג אבן מלובן. וכשמשמש בו בפסח יניח את הכלי והמאכל שמכניס לתנור בקופסה סגורה [סידור פסח כהלכתו פ"ח סעי' ג' לחשוש לדעת הפוסקים שא"א להגעיל ע"י זיעה או קיטור] עכ"ד.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

ובילקו"י פסח כרך א' עמ' שסח, כתב בדין המיקרוגל, וז"ל: בעני הכשר המיקרוגל, יש להבחין בין שני סוגי המיקרוגל המצויים כיום, יש כאלה שיש בהם גם גופי חימם [השחמה] דינם כדין הכשר תנור אפייה רגיל, שלאחר שימתינו עשרים ארבע שעות בלי בלשל ולחמם בו, ינקו היטב את המכשיר, וידליקו את גופי ההשחמה בחום הגבוה ביותר במשך כשעה, ובזה המיקרוגל כשר לפסח, ויש תנור מיקרוגל שאין בהם גופי חימם, אלא פועלים רק באמצעות קרינה, ותנורים אלה אם הם משמשים ע"פ רוב רק לחימום המאכלים, ולא לבישול, יש אומרים שאינם צריכים הכשר כלל מאחר שאין הדפנות מגיעות ברוב פעמים לחום שהיד סולדת בו, ואף אם היה איזה פעם חימם שם איזה דבר מאכל במשך כמה דקות, והדפנות הגיעו לחום שהיד סולדת בו, מ"מ הולכים אחר רוב פעמים, ויש חולקים, ולכן לענין חמץ בפסח נכון להכשיר את המיקרוגל לפסח ע"י שינקו אותו היטב, ויניחו כוס שיש בתוכה מעט מים ומעט חומר ניקוי, אבל לא אקנומיקה וירתיחו את המים במשך מספר דקות, עד שדפנות התנור יספגו את האידים, ונכון להוסיף עוד חומר להשתמש במיקרוגל בפסח רק באמצעות קופסת קרטון או פחסטיק סגורה היטב, ויש המסתפקים בדרך הראשונה או בחימום בתוך קופסא סגורה, ואם משתמשים תמיד בתנור המיקרוגל גם לבישול, וכן תנורי מיקרוגל שבחנויות שהשימוש בהם הוא תדיר יותר, ומתסבר שהחם בפדנת מגיע ליד סולדת בו ברוב פעמים ראוי להחמיר שלא להשתמש בו כלל בפסח עכ"ד, והילקו"י אזיל לשיטתיה שאפשר להשתמש באות מיקרוגל לבשר בחלב כאשר משתמש בקופסאות סגורות, וממילא ה"ה לגבי פסח, ויעו"ש בהערה מה שהאריך להוכיח שמהני הכשר לפס ע"י אדים.

וכתב שם שכן ראה שכתב בשו"ת ישיב משה או"ח סימן י שכתב שמעקיר הדין אין צריך להכשיר כלל את המירקו גל שאין הדפנות מתחממות כלל, וגם אם משאירים את התנור דולק לזמן הרבה החם בא מהאוכל והאוכל מחמם את הקדירה והקדירה מחממת את התנור הרי זה כלי שלישי בלי משקה בין הכלי שני והכלי שלישי וזהו אפילו אם מתחשבים עם החומר של המרהש"ל שדבר גוש נחשב לכלי ראשון מ"מ דעת הרמ"א ועוד אחרונים שאין לחוש לדעת המהרש"ל, ויעו"ש עוד מה שהאריך בזה.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

האם אפשר להכשיר מדיח כלים לפסח

והנה חזיתי לכמה פוסקים שכתבו שלא ניתן להכשיר מדיח כלים לפסח כלל וכלל, וכן מורים לרבים, ואמנם יש שהתירו בזה, בקובץ מבית הלוי ח"א עמ' ל' הובא שאין להכשיר מדיח כלים לפסח כי אפשר שנדבק חמץ בפלסטיק וקשה לנקותו ממילא אין להשתמש בו בפסח, והוסיף הגר"ש ואזנר זצוק"ל שבצורך גדול יעשה שאלת חכם יעו"ש. וכן ראיתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א בגליון אזמרה לשמך פסח ח"א עמ' כז, שכתב שם בזה"ל: שאלה מדיח כלים שמשתמשים בו בכל השנה, האם ניתן להכשירו לשימוש בפסח, תשובה אין להשתמש בו ואין להכשירו. במקרה שמתארח בפסח אצל אחרים, והוגש לפניו אוכל שבושל בכלים שהודחו במדיח שהוכשר לפסח, יעשה שאלת חכם, מקור: סי' תנא', יו"ד סי' צה' סע' ד', אינו מגיע ל-100 מעלות, ולכן א"א להכשירו, וגם קשה לנקותו היטב וחמץ בפסח אוסר במשהו, וגם יש בו חלקים שלא מועיל להם הגעלה עכ"ד.

ושוב ראיתי עוד למו"ר הגר"ע פריד שליט"א בקונ' שימושה ולימודה בעניני פסח בעמ' 19 שכתב לדון לגבי מדיח כלים שלא מהני להכשירו שהרי בעיני שגייע לחום של 100 מעליות צלזיוס וכיון שמדיח כלים החום שלו הוא פחות מ-100 מעלות צלזיוס לכן אין להכשיר מדיח כלים שהשתמשו בו בכל ימות השנה מבליעות החמץ שנבלעו בו, ומ"מ כתב שם שלכארה יש מקום להקל בזה לבני ספרד שהרי מבואר בשו"ע יו"ד סימן צה' ס"ד שאף שאין להדיח כלים הבלועים מחלב בקערה שבה הודחו קערות הבלעות מבשר שהיה בהם שומן מ"מ אם נתן אפר בקערה זו קודם שהניח את הקדרות מותר להדיח את הכלי החלב שם שבנתינת האפר פוגם את טעם הבשר וממילא יש להתיר מדיח כלים, ויעו"ש עוד במש"כ לדון לפי דברי חק יעקב ימן תנא סק"ח לגבי אחד שמאתרח עם חבירו שיש מקום להקל בזה, אבל כתב שם שאם יש חלקים מפלסטיק במדיח כלים לא יהיה מועיל בו הגעלת כלים.

וכן נראה מדדברי האג"מ בשו"ת יו"ד ח"ב סו"ס כח שיש לאסור בהא שא"א להכשירו מחמץ לפסח יעו"ש, ובמנחת אשר

אבל בילקו"י פסח כרך א' עמ' שעד, כתב לגבי מדיח כלים חשמלי שפועל ע"י שטיפה ברותחין עם חומרי ניקוי פגומים מותר להשתמש בו בפסח ע"י שינקו היטב את המכונה מכל לכלוך ונכון שגם יפעילו את המכונה בלי כלים

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

בתוכה בשטיפה אחת ברותחין עם חומרי ניקוי פגמים, ויעו"ש בהערה שביאר איך מדיח כלים עובד וד' החששות שיש לדון בו, ויעו"ש שהעלה בסופו להתיר בזה, ומה שהעיר בזה עמש"כ ביחו"ד.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

האם חצובה צריכה ליבון

ברמ"א סימן תנא ס"ד כתב הרמ"א שחצובה צריך ליבון, ומקור דבריו מדברי המהרי"ל, וכתב שם במשנ"ב סקל"ד, חצובה צריכה לבון, הוא כלי שיש לה שלש רגלים ומעמידין עליה קדרה או מחבת בתנור על האור כל השנה, ואם רוצה להשתמש בה בפסח צריך ללבנה באור, לפי שלפעמים נשפך עליה עסה נבלע בה טעם חמץ ע"י האור, זהו רק לכתחילה משום חמרא דחמץ, דבאמת שתי קדרות הנודעות זו בזו אין יוצאות הבליעה מזו לזו כמבואר ביו"ד סימן צב ס"ז וגם יש לתלות שאף אם נפשך כבר נשרף והלך לו כיון שבכל שעה היא על האש, וע"כ בודאי די לזה בלבון קל ובדיעבד אף אם נשתמש עליו בלי לבון כלל ג"כ אין לאסור ע"כ דברי המשנ"ב, וכן כתב בכה"ח שם סקע"ז לדינא שכן משמע מדברי המאמר מרדכי, עיין עוד שלחן גבוה סקי"ט, הנה במאמר מרדכי שם כתב על מה שביאר במשנ"ב דא שאף אם נשפך שם חמץ יש לתלות שנשרף והלך לו כיון שבכל שעה הוא על האש, ועוד שאף אם הוא בלוע מה בכך הרי אין מניחים עליו המאכל בעין אלא הקדרה או המחבת ואין הבלוע יוצא מדופן לדופן ורחוק לומר שישפך שם מאכל ויאכלהו בפסח ומ"מ כתב שם שהמנהג להחמיר כדברי הרמ"א יעו"ש, ובכה"ח שם כתב שיש להזהר משום חומרא דבשר בחלב ולא משום חומרא דחמץ יעו"ש, ובחזו"ע פסח עמ' קלז כתב שהחצובה יש לנקותה היטב ולהגעילה ברותחים מכלי ראשון שהוכשרה בכך וה"ה לכירים של גז שיש להכשיר החצובה ע"י הגעלה וכן מקום האש יגעלינו ברותחים לאחר שינקנו היטב יעו"ש, ונראה דאף לבני אשכנז יש להקל דיש לחלק בין חצובה דמיירי הרמ"א לחצובה של היום, ולכן לגבי מקום הכירים יש להקל וכן ראיתי בשם הגר"ש וואזנר בקובץ מבית הלי ח"א עמ' כט שחצובות ש זמנינו שמסרתה גדולה ואין קצוותיה מונחים נגד האש ואינם מתחממים כ"כ, ולכן די לכסות בנייר כס, וכן הו"ד הגריש"א בספר אשרי האיש ח"ג פרק נג אות לה, ומ"מ כתב שיש לנקות ולכסות בנייר כסף את תחתית הכיריים. ואמנם הגר"ע פריד שליט"א מחמיר בזה וכתב שלכתחילה בעינן כירה חדשה, וכן בדעת מרן גהריש"א מובא בספר מטבח כהלכה עמ' 38 שכיון שקשה להביא את הכירים לליבון חמור לכן יש לתן פח מעליו לשים את הקדירה, ועיין.

אמנם בשו"ת אור לציון ח"ג פרק י" ס"ג כתב שהחצובה יכנסה לאחר ניקויה בפח או בנייר כסף שלא יקרע במשך ימי הפסח או שיחליף את החצובות

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

יע"ש, וכן כתב בחוט שני פסח פרק י' סק"ז ומ"מ כתב שם שלכתחילה יש לקנות חצובה חדשה לפסח, ועיין עוד בשו"ת אג"מ או"ח ח"א סימן קכד, ואמנם יש נוהגים שיש להחליף את החצובות כן הוא מנהג בני אשכנז, ע"פ הרמ"א וכן ראיתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א באזמרה לשמך פסח תשפ"ב חלק א' עמ' א שכתב בזה"ל: מי שאין לו כירה לפסח, עליו להכשיר את החצובה ע"י ניקוי יסודי עם חומרי ניקוי [ואין צורך בחומר ניקוי הפוגם מאכילת כלב, אלא די בחומר ניקוי שיטנף קצת את הפירורים, אף שעדיין הם ראויים לאכילת אדם], ולאחר מכן ילבן אותה באש ע"י העברת ברנר על כל חלקי החצובה, כשבכל מקום מתעכב לכמה דקות כדי להגיע לדרגת 'ליבון חמור' (שהברזל מאדים), או שיניח את החצובה על גבי להבת הגז, וכשהמקום שעל האש הגיע לדרגת 'ליבון חמור' יזיז את החצובה (ע"י צבת וכדומה) עד שתעבור החצובה כולה באש, [הליבון הנצרך - במשנה ברורה סימן תנ"א ס"ק ל"ד כתב שסגי בליבון קל שהוא לכל היותר 250 מעלות צלזיוס, ולפי זה ישנה אפשרות להכשיר את החצובה לאחר ניקיונה ע"י ששימה בתוך התנור ויפעיל את התנור על החום הכיגבוה למשך שעה. אך ישנם הטוענים שבחצובות שלנו שהאש אינה נוגעת בכל חלקי החצובה, החצובה צריכה ליבון חמור שהוא בערך 500 מעלות חום צלזיוס, ולפי זה אין אפשרות להכשירו בתנור רגיל רק בתנור פירוליטי (תנור עם מנגנון ניקוי עצמי) שמגיע ל 500 מעלות צלזיוס. חצובות הרגילות שמצופות אמייל יש לדון אם מהני בהם ליבון. עיין משנה ברורה סימן תנ"א שער הציון קצ"א. חצובה שאמרנו צריכה ליבון ולא הגעלה מכיוון שבלע ע"י אש ולא ע"י נוזל ולכן לא מהני לזה הגעלה. יש שהורו שניתן להניח פלטת פח על החצובות ולהדליק בו זמנית את כל הלהבות, ובזה מתלבנת כל החצובה כאחת.] אחר הליבון ראוי להחמיר ולעטוף את החצובה בנייר כסף עבה, ומי שעוטף היטב בנייר כסף עבה את החצובה ואת המשטח יש להקל שאין צריך לעשות ליבון. עכ"ד.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

פלטה חשמלית

והנה כתבו בפוסקים לגבי פלטה חשמלית, כיצד הכשרתה לפסח, ומרן הגר"ע יוסף זיע"א בחזו"ע פסח עמ' קלח כתב שדי שיערה עליה מים מרותחים מכלי ראשון לאחר שינקה אותו מכל חשש חמץ בעין, יעו"ש עוד בהערות, וראה עוד במה שהרחיב בזה בילקו"י פסח כרך ב' עמ' שפח,

ואולם בשו"ת אור לציון ח"ג פרק י ס"ד לגבי פלאטה ופח ששמים על הגז בערב שבת שנקרא בלעך שאין להשתמש בהם בפסח אלא א"כ יכסה אותם לאחר ניקויים בנייר כסף חזק שאינו עלעול להקרע, ופח שיש לו גג ודפנות אין צורך לכסות גם אותם ואם במשך השנה נותן לחם על הגג לחממו יכסה גם את הגג יעו"ש.

ודעת מו"ר הגר"ע פריד שליט"א בגליון אזמרה לשמך פסח תשפ"ב ח"א עמ' ב, שלכתחילה יש לייחד פלטה חשמלית מיוחדת לפסח. ומי שאין לו, ינקה היטב עם חומר ניקוי, ידליקנה למשך שעה (ויש מהדרין לשפוך עליה מים רותחים מכלי ראשון), ולאחר מכן יכסנה עם נייר כסף עבה. עכ"ד, אמנם לכאורה אכתי יש לעין בדבריו דיש לחלק בין היכא שמניחים ע"ז חמץ לבי היכא שלא מניחים ע"ז חמץ אלא ע"ג קופסא, וגם יש להוסיף לפ מש"כ לעיל דדעת הפוסקים דחמץ חשיב היתרא בלע, ונותן טעם לפגם מותר להשו"ע, ולכן די לנקות את הפלטה מכל חשש חמץ וכמ"ש בחזו"ע.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

בדין ארון מעל כירים וקולט אדים

ומו'ר הגר'ע פריד שליט"א באזמרה לשמך שם, כתב, ארון עליון שהוא מעל הכיריים במקום שעולים אדים מהתבשילים, יש לנקותו ולכסות את תחתית הארון (החיצונית, זו שפונה אל התנור) בנייר כסף. וכן לגבי קולט אדים, כתב שיש לכסותו בנייר כסף. עכ"ד, וכן כתב הגר"מ גרוס שליט"א בספר מנוחת אמת עמ' תסט יע"ש. והנה לגבי קולט אדים לא נתבאר אם אפשר להשתמש בו בפסח, ובשו"ת אבני דרך חלק ד' סימן לו שקולט אדים שנמצא מעל הכיריים ינקנו ביסודיות עד מקום שידו מגעת, אך אין להשתמש בו בפסח.

ואמנם ראיתי למרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א באגרות הראשון לציון פסח עמ' רמג, שקולט אדים שמעל הכיריים יש לפרק החלקים לנקות היטב מכל לחלוחית זיעה ושמנונית ושאר לכלוך שעלו ובאו מן המאכלים ונצטברו שם, ובכך הוכשרו לפסח ואם קשה עליו לפרק ולנקות כאמור, לא ישתמש בו בפסח אלא יתן עליו כיסוי חזק ויציב ויהדק הכיסוי יפה שלא יפול.

ובקובץ הלכות להגר"ש קמנצקי שליט"א כתב להקל בזה אחרי ניקיון ודיו ואף שיש חשש במה שבדרך כלל יש שמנונית דבוק בו וכמעט שא"א לנקותו וא"כ מדוע אין צריך לכסותו, והשיב שם משום שהשמנונית אינו מטפטף למטה, הזיעה שעולה למעלה אינו כלום וכדעת הכו"פ יו"ד סימן צד, וערוך השלחן שם ס"א ובסימן צב סעיף נה.

ואמנם בספר כשרות בפסח עמ' פ הביא דעת הרגר"מ אליו זצ"ל להחמיר לכתחילה לכסותו ואם לא כיסהו ועבר כ"ד שעות מאז שבישל החמץ הרי זה נותן טעם לפגם והאוכל מורת בדיעבד, ולבני אשכנז שסוברים שצריכים לשפוך מים רותחים ולכסותו יש לעיין אם מותר בדיעבד כיון שמחמירים בנותן טעם לפגם. ועיין עוד באהל יעקב כשרות לפסח עמ' קי.

ואמנם חזיתי להגר"א פנחסי שליט"א בספר הכשרות למעשה עמ' צג כתב לגבי קולט אדים בבשר בחלב שאין לחוש לזיעה שהרי כל מה שיש לחש לזיעה היכא שאין מקום לזיעה לצאת אבל הכא הרי הזיעה יכולה להתפשט לכל הצדדים יעו"ש, וכלארה נראה דה"ה לגבי פסח שיהא שרי להשתמש בקולט אדים, וצ"ע מכל דברי הפוסקים הנ"ל דהחמירו בזה ונעלמו מעיניו,

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

ועיין עוד במש"כ שם בעמ' קסד וסותר לכאורה לדבריו, ועיין, ועוד לגבי קולט אדים בבשר בחלב שוב מצאתי בשו"ת ויאמר משה להגר"מ ירדני שליט"א ח"ג סימן נו אות ג' שכתב להקל בזה שאינו דרך בישול ואינו צריך לזה יעו"ש.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

קומקום חשמלי

ולגבי קומקום חשמלי, כתב באגרת הראשון לציון, שם היכשרו בניקיון יפה מבחוץ, ואם השתמשו בו פעם אחת לתת על גביו חמץ, לשיטת הרמ"א גם אם עירו מתוכו מים לסיר שמבשלים בו חמץ כגון חמץ עם גריסי חיטה, אפילו פעם אחת והאדים שעלו מהסיר נגעו בקומקום, והאדים היו חמים בחום שהיד סולדת בו, צריך הכשר באופן שירתיח מים שיגלשו מהקומקום לדפנות, ודי בזה, והמכסה אם הניחו עליו פעם אחת חמץ, יש להגעילו. עכ"ד, הרי לן דיש לחלק בין היכא שהניחו שם לחם להיכא שלא הניחו שם לחם, ועיין עוד בילקו"י ח"ב סימן תנא מה שהאריך בזה.

ואמנם ראיתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א באזמרה לשמך שם, לכתחילה אין להשתמש בקומקום חשמלי של כל השנה לפסח מהסיבות הבאות:

לפעמים מניחים על מכסה הקומקום לחם ופיתות וכדו' לחימום, ויתכן שמכסה הקומקום צריך ליבון, דבר שלא ניתן לעשותו מפני שהמכסה עלול להינזק, ודבר שהגעלה עשויה לקלקל אותו לא מועילה לו הגעלה.

קומקום פלסטיק, כיוון ששופכים מהקומקום על אטריות, גריסים וכדו' והוא בולע טעם חמץ ע"י האדים, לכן צריך הגעלה, אך לא ניתן להגעילו, שלשיטות רבות לא מועילה הגעלה לפלסטיק.

ברוב המקרים יש אבן בקומקום, ויש הסוברים שלא מועילה הגעלה באופן כזה. לפעמים נכנסים בקומקום פירווי חמץ שקשה לזהותם ולנקותם. מיחם חשמלי דינו כקומקום חשמלי כיון שיש בו חלק מהסיבות המנויות לעיל. עכ"ד.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

האם אפשר להכשיר כירים קרמיות לפסח

כתבו בפוסקים לדין האם מותר להכשיר לפסח כירים קרמיות, כיון שלכאורה עשוי מזכוכית, ודעת מרן השו"ע בסימן תנא סעיף כה שכלי זכוכית לא צריכים הגעלה וז"ל: כל כלי השתיה בין צלוחיות בין כוסות מתרים בשטיפה, בין שהם של זכוכית בין שהם של עץ שהם של מתכת בין שהם של חרס ואע"פ שלפעמים נותנים בהם לחם חם, כיון שרוב תשמישו אינו אלא בצונן סגי בשטיפה שלא הלכו בכל כלי אלא אחר רב תשמישו עכ"ד השו"ע, וברמ"א שם כתב, מיהנו יש מחמירים ומצריכים הגעלה וכן נוהגין, ויש לדון לכאורה דאף לפי הרמ"א לא יצטרכו הגעלת כלים בכלים קרמיות שהרי האוכל לא נוגע בכירים, ובפרי חדש כתב שהעיקר כדעת מרן השו"ע, וכן כתב בנהר פקודש דף סו ע"א שהמנהג בכל תפוצות ספרד להקל בכלי זכוכית כדעת מרן השו"ע שיאן בולעים ובשו"ת רב פעלים ח"ג חאו"ח סימן כט כתב דבעינן עירווי ג' ימים יעו"ש, וכן כתב בבא"ח פרשת צו סי"ג יעו"ש, אבל בחזו"ע פסח עמ' קנב ובשו"ת יוה דעת ח"א סימן ו' בעוד דוכתי כתב שהעיקר כדברי מרן הוש"ע שאינם בולעים כלל, וממילא נראה דלפי השו"ע יש להקל בכה"ג, ואמנם ראיתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א שנשאל בזה וכתב דלא מבעיא דלבני אשכנז יש להחמיר בזה כמ"ש הרמ"א, אלא אף לבני ספרד בכיריים אלו יש להמנע משימוש כיון שישנם הסבורים שזכוכית זו אינה כזכוכית רגילה ודינה ככלי חרס, ובדיעבד התיר לכו"ע להשתמש בנייר כסף עבה.

ואמנם בספר לקט הלכות ח"א עמ' צט כתב הגר"ח"ש סגל שליט"א בשם הגרא"צ הכהן שליט"א שאמר בדרשת שבת הגדל שמשטח הזכוכית שעל כירים קרמיות וכירי אינקציה מיוצא מזכוכית רגילה שחוממה וקוררה בתהליך מיוחד ההופך אתה לעמידה בחום ואין היתר להשתמש בה בפסח ללא כיסי, ואולם לספרדים שרי להשתמש בה אף בלי שום הכשרה, סגי ע"י שניקו אותה היטב עכ"ד, הרי לן דאף לבני ספרד יש להקל בזה, וששאלתי בזה להגר"ח"ש סגל שליט"א שכהיום יש כירים קרמיות, השביני שאפשר שישתנה המציאות, ויש לשאול להגרא"צ. ושוב שאלתי להגרא"צ שליט"א ואמר לי שמעורבב שם חומר שנקרא ברהוץ וזה חומר אפסי, והרוב נקרא זכוכית וממילא לבני ספרד יש לזה דין של זכוכית שא"צ ליבון.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

לגבי כיריים בילד אין כתב בשו"ת יביע אומר ח"ד האו"ח סימן מדשמותר להשתמש בזה בשרי וחלבי אבל אם נשפך או גלש עליו רותח ונגבו ולאחר מכן נשפך בשר רותח אינו נאסר ואף לבני אשכנז יש להתיר משום שאף הרמ"א ודה בזכוכית כבה כגון סוג פיירקס שהוא חסין חום יעו"ש, ועיין משנ"ב תפארת ח"ה עהשו"ע או"ח סימן תנא סכ"ו יעו"ש, ועיין עוד בספר הכשרות למעשה עמ' קסא בהערה קיא, הנה שם כתב שחומר זה משולב מזכוכית וחומר קרמי והוא כדברי הגר"ע פריד שליט"א, ואמנם ראיתי לו שם בספר הכשרות למעשה עמ' קעד שכתב, שכיריים קרמיות המשולב מזכוכית וחומר קרמי זהה לחומר קרמיקה ומטרתו להפוך את הזכוכית לעמידת אש אינה צריכה הכשרה ודי בשטיפה והדחה, ומהיות טוב ידליק אותו עד שיתחמם, ויעו"ש, הרי דאף דמעורב בה חומר אחר יש להקל בזה.

וכן כתב בספר מטבח כהלכה פרק א' שהחומרים אלו עוברים תהליך עיבוד מיחוד שמטרתו להפך את הזכוכית לחסינת אש שהרי טבע הזכוכית להתרחב ולהתפשט בחום ובוקרו נשאר כפי שהיא ולכן בזכוכית רגילה יכול להגרם התבקעות בחימום שהחום מרחיב את החומר אך מקם החיבר עדיין קר, וניגוד זה יכול לגרום להתבקעות לכן מוסיפים לזכוכית את החומר הקרמי שאדרבא טבעו להצטמק בחום, כששניהם משולבים יחד הזכוכית והחומר קרמי הרי אחד מאזן את השני ואין את ההתבקעות ובכך המשטח נעשה חסין אש עכ"ד ויש לברר המציאות, ולמעשה יש להורות להקל וכמו שאמר לי הגרא"צ הכהן שליט"א, ועיין עוד בשו"ת אבני דרך חלק יב סימן קמה שהאריך בזה לגבי בשר בחלב והגם שיש מחמירים לגבי פסח אפשר דהרמ"א יודה לגבי בשר בחלב, יעו"ש מה שהאריך בזה, ובהערה 6 שם כתב, שראה שבספר ועסדו לבכם להגר"י קליין שליט"א בסימן נג שכתב, בזה"ל: נכון להיום ישנם שלושה סוגי כיריים קרמיות רדיאן הלגן אינדוקוציה, השווה לכולם הוא שהמשטח עליו מונחים הסירים עשוי מזכוכית מחוסמת, שהרכבה הודאי לא ידוע מאחר והוא סוד מסחרי מציאות זו יוצאת ספק לגבי דינו של המשטח האם דינו ככלי זכוכית או שמא ככלי חרס מאחר ומעורבים בו חומרים שונים למעשה רדיאן הלוגן ראוי לחהמיר בזה ולא להשתמש לכתחילה בכיריים אלו לבשר וחלב אינדוקוציה יש בו צד קל שהמשטח אינו מתחמם ומאידך הרי יש בו גם צד חמור שאין הגעלה למה שנבלע בו למעשה בכל הסוגים מאחר וגדולי הפוסקים עוא לא הכריעו בצורה ברורה את דינם ראוי להחמיר לכתחילה לייחדם לשימוש אחד בלבד, אך לעיתים ניתן להקל בזה ולכן המתכנן לקנות כיריים אלו רצוי שישאל

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

מורה הוראה קודם הקנייה עכ"ל. ואמנם למעשה אכתי לפי דברי הגרא"צ שליט"א בכיריים קרמיות רגילות נראה לדבני ספרד יש להקל בזה, ולגבי בשר בחלב יש להאריך בהא בפני עצמו.

ומש"כ דשרי לגבי בשר בחלב, הנה כה"ג כתבתי לגבי בישול עכו"ם דשרי, כן כתבתי בקונ' שערי יוסף הלכות העסקת עובד זר בבית הישראל עמ' 91 ושם בהערה ציינתי, למש"כ בספר אהל יעקב פסקי הוראה סימן קמב כתב בעניין כיריים אינדוקציה אם ניתן להקל עבור זקנים, וז"ל: מצד בישול עכו"ם, בספרי אהל יעקב הל' מאכלי עכו"ם הבאנו פסק הלכה שהסכימו לו כמה רבנים ומובא בספר הכשרות למעשה (עמוד י"ז) בשם שו"ת עמא דבר חלק ב' (סימן ל') כיריים חשמליות מגנטיות מסוג "אינדוקציה" המופעל אוטומטי עם מגע הסיר בכירה וברגע שמניחים את הסיר על הכירה היא פועלת, בזה לא מועיל הדלקה של המכשיר על ידי יהודי אף לא לדעת המקילים בני אשכנז, ופעולת הנחת הסיר חייבת להיות על ידי יהודי. ולכן נשאלתי כמה פעמים כשיש עובד זר בבית ישראל ומדובר בזוג זקנים שאינו יכולים להניח שום סיר על הכיריים האלו, האם ניתן להקל באיזה צירופים במקום דחק כזה. וכעת הגיע לידי ספר חדש וחשוב הנקרא משמרת הבית (להגרמ"מ קארפ שליט"א, עמוד צ"א) פסק לדינא לגבי הכיריים הנ"ל שיש להחמיר בזה בבישול גויים, ומ"מ באופן שישראל הדליק המכשיר אע"פ שהגוי נותן הקדירה על מקום החימום יש להקל בזה בבית ישראל. ובביאור דבריו כתב שכבר נתבאר על פי הירושלמי והרשב"א והטור (סימן קי"ג סעיף י"ג) שצריך בישול באש דוקא וכל שלא בישל באש הוי כמעושן וכבוש. והנה צורת הבישול כזו אינה באש כלל ומ"מ כבר נתפשט טובא הבישול כך ואי אפשר לידע מתי ישתנה לגמרי ולכן אי אפשר להתיר בישול כזה במשרתות אא"כ הודלק על ידי ישראל, ואע"פ שכשישראל מדליק אין אש מ"מ על ידי הדלקתו נדלק הכיריים בשעה שמניח נמצא דהישראל משתתף אף הוא במעשה הבישול, ולכן בכה"ג נראה דיש להקל להרמ"א, ולספרדים המחמירים בהנחה על האש יש להקל בזה בבית ישראל שהספרדים סומכים על זה בדיעבד, ראה שם בספר (סעיף נ"ח ובהערה שם). ושמעתי שהגר"א ווייס שליט"א היקל בזה לעת הצורך. עכ"ד, וכן עתה ראיתי תשובה של הגאון רבי יצחק לוי שליט"א רב העיר נשר שכתב להתיר בזה כיון שזה לא נאסר והאריך בזה בארוכה. ובעזה"י נאריך בזה בפנ"ע.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

האם כוס של אליהו צריך טבילה

כתבו בפוסקים לדון לגבי כוס של אליהו האם צריך טבילה, [ובמהות כוס של אליהו, הארכתו בפני עצמו] בחשוקי חמד עמ"ס ע"ז דף עה עמוד ב' שמאידך יש לומר שהוא כוס של אליהו והרי לא שותים ממנו, וממילא לא הוי כלי סעודה, ולא צריך טבילה, ומאידך גיסא דומה לכוס שעשוי לקיום שיש אומרים שצריך טבילה, ואולם יש לומר לדינא שצריך טבילה עם ברכה שמא ישתמש בו בעתיד יעו"ש עוד, ובקובץ תל תלפיות מס' סז כתב שם הגר"מ גרוס שליט"א בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל שכוס של אליהו שלא משתמשים בו לשום צורך אחר אלא לכוס זה והוא מחו"ל שמצד עצמו טעון טבילה יטבלו אותו ללא ברכה, וכן ראיתי בקובץ אגרתא דחדוותא חלק י' סימן קנה ששאל בזה למרן הגר"ש וואזנר זצ"ל והשיב לו שבעי טבילה ללא ברכה, ואולם בספר אהל יעקב טבילת כלים עמ' קי בהערה כתב שהגר"מ דיישט שליט"א השיב לו שיש לטבול את הכוס בברכה, ושכן השיב מרן הגר"ח ק שליט"א להגר"מ גבאי שליט"א ובמש"כ בזה בשו"ת מציון תצא תורה ח"א תשובה שעב שהשיב הגר"א נבנצל שליט"א שאינו טעון טבילה, ובהערות שם הביא כן בשם הגר"ש דבילצקי והגר"ש ק גרוס, יעו"ש וע"ע בה בקונטרס מים רבים עמ' 50 כתב להערי דאכתי אין לפטור את הכוס של אליהו מצד כלי אחסון שהרי סו"ס כוס של אליהו אין תקפידה לאחסן את היין והמנהג הוא להשאירו עד הבוקר הוא רק כדי לקדש עליו בבוקר ועל דרך מה שאמרו חז"ל הואיל ואיתעביד ביה מצוה חדא נעביד בה נמי מצוה אחריתא יעו"ש ובשו"ת מנחת אשר ח"ג סימן סב, ובשו"ת אבני דרך חלק יא סימן קכב. ואמנם כ"ז לנוהגים שלא לשתות מהכוס, כי לפי מש"כ בליקוטי חבר בן חיים (ח"ה דברי חבר בן חיים דף קי ע"ג בד"ה ובענין שאלתו) שנהוג להניח את הכוס של אליהו כל הלילה על השולחן מכוסה ובשחרית קידש עליו ובכה"ג צריך טבילה בברכה יעו"ש, ועיין בקונטרס כוס של אליהו עמ' 16. ובמש"כ עוד בזה בשו"ת מר"א ח"ד סימן ל' אות ו' יעו"ש, ועיין עוד בקובץ מה טובו אוהליך יעקב חלק י' בפסקי הגה"צ רבי שריה דבילצקי זיע"א אות רלה שכוס של אליהו גדול אע"פ שאין שותים מזה מ"מ טעון טבילה בברכה כיון שיכולים לשתות מזה, ויעו"ש באות רלו שכתב שהוא נוהג למזוג כוס של אליהו בגביע רגיל ומכסהו לאחר הסדר ולמחרתו הוא עושה בזה קידושא רבה, ובאות רלז ששמע מכזה מנהג שאין מוזגים בכלל כוס של אליהו.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

באיסור להסתכל על חמץ בפסח

בשו"ע סימן תמג ס"א כתב חמץ משש שעות ולמעלה אסור בהנאה, והוסיף ברמ"א, אפילו חמצו של אינו יהודי אסור ליהנות ממנו עכ"ד, ויעו"ש במשנ"ב מה שביאר בזה, לפי"ז יש להסתפק האם מותר להסתכל על חמץ של גוים שנהנה ממנו.

והגר"א גינחובסקי זצ"ל בגליון פנינים משולחן גבוה לחג הפסח תשע"ו ענף ז' כתב להסתפק בזה, וכתב שבפרי חדש סימן תסז ס"ט בד"ה ונשאלתי כתב, נשאלתי על גרעין חטה אחת שלתתוה במים וכתבו עליה פסוק ארץ חטה ושעורה כולו וגם שם הכותב ושם אביו באותיות מורבעות טטעמים ונקודות וכתב בפר"ח שדבר האסור בהנאה אסור גם ליהנות בהסתכלות עליו דגם ראיה חשיב הנאה ומשו"ה אין ליהנות מראיית חמץ, וא"כ לגבי לסהתכל על החיטה שהרי נהנין מזה, ולכן הסיק הגר"א גינחובסקי זצ"ל שאם לגוי יש עושה יפה העשויה מחמץ אין לנכרי להסתכל ע"ז.

ויש להוכיח בזה ממש"כ בשו"ד יו"ד סימן קמד סט"ו שאסור לשמוע כלי שיר של אלילים או להסתכל בנוי אלילים כיון שנהנה בראיה, וכן כתב בשלטי גיבורים עמ"ס פסחים פרק ב' יעו"ש, וכן בברכי יוסף יו"ד שם כתב שאסור גם להכנס לבתי עכו"ם לראות בנוי שלהם, ויעו"ש עוד, וא"כ ה"ה הכא אם נהנה אסור לו ללכת להסתכל על החמץ, אבל אם עובר בשוק הערבי בירושלים עיה"ק בעיר העתיקה ורואה חמץ יפה אין איסור, וכן נראה מדברי הרמ"א שם שכתב ומיהו דבר שאין מתכוין מותר, ויעו"ש עוד בש"ך סקל"ד, וכן כתב לגבי איסור הסתכלות על ע"ז בשו"ת קרית חנה דוד ח"א סימן לד וא"כ נראה דה"ה לדידן,

וכן בשו"ת שואל ומשיב קמא ח"ב סימן לח הסכים לדברי הפרי חדש שבסוף יש בזה הנאה כמו אוכל, וכן כתב בספר סוכת חיים פסח ח"א עמ' רצב שכן הסכים מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א, ואמנם מצאתי במאמרו בקובץ מוריה מס' תו עמ' שי, שכתב בהא בזה"ל: הנה באופן שמכוון ליהנות ממראה של איסור הנאה אסור אף שקול מראה וריח אין בהם משום מעילה ואינו נחשב להנאה מכל מקום אסוד מדרבנן וכן כתב בשו"ע יו"ד סימן קמב סט"ו אסוד לשמוע כלי שיד של עבודת כוכבים או להסתכל בנוי עבודת כוכבים כיון שנהנה בראייה וכתב הרמ"א ומיהו אם אינו מתכוין מותר וכתב בש"ך ס"ק לד שבעבודת כוכבים לאו דווקא והוא הדין בשאר

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

איסורים והוסיף שם שדווקא במקום שלא הוי פסיק רישא שיכול לאטום אזניו ולעצום עיניו ולסתום נחיריו שלא יהנה מן הקול והמראה והריח הא לאו הכי אסור וכן כתב בחפץ חיים לשון הרע כלל ו באמ"ח ס"ק יד שבכל האיסורים שבתורה אסור ליהנות מריח מראה ושמיעה של דברים האסורים בהנאה וכן נשאל בפר"ח סימן תסז לגבי חטה שהיה כתוב עליה כל הפסוק ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ודמון אדץ זית שמן ודבש עם הטעמים והנקודות ושם הכותב ושם אביו ובגלל חשיבותו לא ביערו בפסח האם מותר להסתכל על החטה לאחד הפסח וכתב שמותר להסתכל עליו משום שחמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא מדרבנן ומראה אינו אסור אלא מדרבנן וכיון שנצטרף שם עוד איזה ספק ספיקא דרבנן לקולא יעו"ש על כל פנים מבואר שאסור להסתכל על חמץ בפסח וגם על חמץ שעבר עליו בפסח אמנם נאמר במסכת בכורות דף מה ע"א שחז"ל רצו לדעת כמה איברים יש באדם ותלמידיו של ר' ישמעאל שלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך בדקו ומצאו בה מאתים וחמשים ושנים אברים והקשה החת"ס יו"ד סימן שלי איך היה מותר להם לשלוק השפחה והלא מת אסור בהנאה ותירץ שהשפחה הזאת היתה או שפחה עמלקית שמותרת בהנאה או שפחה כנענית של ישראל לשיטות הראשונים שהיא מותרת בהנאה והחזו"א הלכות אבילות סימן רח סק"ז תי שבראיה בעלמא לא מיקרי הנאה כיון שאין ראייה זו נשכרת בשכר וראיה לכך שהגר"א הכריע רמת עכו"ם מותר בהנאה ולא הביא ראייה מבכורות מוכח דסבירא ליה שזה לא חשיב הנאה נמצא שלדעת החזו"א אם ראייה זו של החמץ הוא דבר שאינו שוה ממון אין בזה איסור מראה ולא אסרו מראה של איסור הנאה רק בראיה זו שנשכרת בממון כגון מה שכתב הרבי רבי יהונתן אייבשיץ בספרו בינה לעתים על הלכות יום טוב סוף פרק קמא באשה שהפילה נפל משונה בצורתו ורצה האב לסובב עמו בעיירות להראותו כדי להרויח פרנסתו והורה הג"ר יונתן איבשיץ זצ"ל שלא יעשה כן לפי שנפל אסור בהנאה כי שם הוא דבר השוה ממון שהרי משלמים על ראייתו עכ"ד, הרי לן דאין לאסור ראית חמץ בפסח. ועיינ עוד בקובץ קול התורה קובץ עג עמוד תמג שהובא בשם הגרי"א דינר שליט"א שס"ל שמותר להסתכל ולהנות מחמץ בפסח יעו"ש מה שהרחיב בזה.

ובשו"ת דברי אור נשאל אם מותר ללכת לבית מאפה של גוים ולהסתכל ולראות איך עושים חמץ, ובשו"ת דברי אור ח"ג סימן לג כתב שיש להתיר ע"פ מש"כ הריטב"א בסוכה דף לא י"ב דלא חשיב נהנה מאיסורי הנאה אלא כשנהנה מוגפו של האיסור אבל כל שאין הנהא מגופו של האיסור אלא

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

שגורם לו הנאה וריחו ממקום אחר לא הוי הנאה כמבואר בר"נ דף כח ע"א יעו"ש ולכן בנ"ד שרי.¹

ועוד בזה ראיתי להגאון רבי אשר אנשיל שוורץ שליט"א בגליון מעדני אשר פסח תשפ"א שכתב לדון האם יש איסור להסתכל על חמץ בפסח כיון דחמץ אסור בהנאה, והביא בזה דברי הגמ' בפסחים דף כו ע"א קול מראה וריח אין בהם משום מעילה אבל איסור יש, והביא דברי הפרי חדש (סימן תס"ז ס"ט בד"ה נשאלתי) שיש איסור בראייה, אבל מ"מ כתב שאם לא ביערו בודאי שמותר לראותו, אבל הביא כת"ר במש"כ בשו"ת קול אליהו (ח"ב או"ח סימן כג) שמה שאמרו בגמ' בפסחים קול ומראה וריח וכו' לא אסרו אלא בקדשים, וכן הביא בשו"ת מהרש"ג ח"ב סימן רי שכתב כע"ז וז"ל: דלא מצינו בשום מקום שיהיה דבר האסור בהנאה אסור בהסתכלות עליו ובדרך משל שור הנסקל נאה או ככר של פסח נאה לא מצאתי שיהיה אסור להסתכל עליו בפסח עכ"ד, וכן כתב בו"ת קרית חנה דוד שם יעו"ש, ובגדר הדין של קול מראה וריח וכו' ראה מש"כ בהא בקונ' דברי יוסף עמ"ס פסחים שם דף כו ע"א יעו"ש, ואמנם מרן הגר"ע יוסף זיע"א בשו"ת יביע אומר ח"ו או"ח סימן לד כתב להביא הרבה אחרונים דס"ל שאיסור קול מראה וריח נאמר גם בשאר איסורים.

וראה עוד מה שנשאלתי ע"י הגר"מ ציון שליט"א בעמח"ס שו"ת השואל ד' חלקים וש"א"ס, והבאתי הדברים בקונ' שיח יוסף מכתבים ח"א, ששאל בזה"ל: שף גוי עורך תצוגה של מאכלים מרהיבים, ביניהם מאכלי חמץ, בעיצומו של חול המועד פסח. האם מותר לצפות בתצוגה בשידור חי, ע"כ. הנה בשו"ע בסימן ת"מ סעי' ג' כתב: אינו יהודי שנכנס לבית ישראל וחמצו בידו, להוציאו, אע"פ שהישראל רואה חמץ של אינו יהודי אין בכך כלום, אבל אסור וכו' ע"י"ש. ובמשנ"ב (ס"ק טז) שאין חשש בהא שמא יבוא לאוכלו כמו שחששו במופקד חמץ בידו והצריכוהו משום זה לעשות מחיצה, דהא החמץ הוא תחת יד העכו"ם והוא משמרו, ובביה"ל (סימן תמ"ג ד"ה ואפילו) שאם החמץ חם אסור להריחו שמא יבוא לאוכלו, וכתב עוד דכיון דחמץ בפסח במשהו אמרינן ריחא מילתא, והיינו דאע"פ דאמרנו דקול מראה וריח אין בו משום מעילה, מ"מ חמץ בפסח אסור במשהו,

¹ . והנה לגבי השאלה האם מותר ללמוד כיצד עושים משהו שהא נעשה באיסור שבת, נשאלתי כה"ג ע"י הגאון רבי שמואל פרץ שליט"א ממקסיקו בעמח"ס וארחץ בנקיון כפי, האם מותר להסתכל כיצד גוזזים ציפורנים לתינוק בשבת שנולד, והשבתי לו בזה דשרי ונדפס כבר בקובץ באר התורה.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

ובהליכות שלמה (פסח עמ' עז) שאסור לשאוף ריח אע"פ שאין כוונתו להנות אסור.

והנה ראיתי שדן בהא הגר"א גינחובסקי והו"ד בגליון פנינים משולחן רבינו הגר"א גנחובסקי זצ"ל (חג הפסח תשע"ו, ענף ז' עניני חמץ) כתב דיש לדון האם אסור להסתכל באופן שנהנה להסתכל בו, וכתב להביא מדברי הפרי חדש (סימן תס"ז סעי' ט') וז"ל: נשאלתי על גרעין חטה אחת שלתוה במים וכתבו עליה פסוק ארץ חטה ושעורה כולו וגם שם הכותב ושם אביו באותיות מרבועות וטעמים ונקודות ודבר האסור בהנאה אסור גם להנות בהסתכלות עליו, דגם ראה חשיבא הנאה ולכן אין להנות מראיתו בפסח עכ"ד, וא"כ ה"ה הכא עי"ש עוד.

ובספר אורח כהלכה להג"ר שמאי הכהן גראס שליט"א (ח"א הלכות פסח סימן ה' סק"ג) וכתב שאדם שעובר ליד חנות מאפה של גוים אסור להסתכל ע"ז כי הוא נהנה מהחמץ עי"ש. וכתב דאע"ג של אחרים מותר מ"מ כ"ז בטוח הראיה אבל אם הוא נהנה מהראיה אז אסור, וכתב שם דאע"ג דקול מראה וריח אין בהם משום מעילה מ"מ מדרבנן איכא איסור, וכתב שם דאכתי אפשר שמותר דלא הוי כדרך הנאתם ע"כ.

ובספר ענפי משה (סימן מח) כתב ששאל למרן שר התורה הגר"ק (שליט"א) אם איכא איסור לראות את החמץ אם הוא נהנה מראית החמץ, וענה לו הגר"ק: שבכזה הנאה לא אסרו חכמים עכ"ד, ובספר "תורת המועדים" על השונה הלכות (סימן תמ"ג) הביא מש"כ בשו"ת שואל ומשיב (קמא ח"ב סימן לח) דס"ל דאסור להביט בגולסקא יפה משום מראה דאסור בהא.

עי' בהגדה של פסח בצלו חמדתי ממרן ראש הישיבה הגראי"ל שטינמן זצוק"ל בעמח"ס אילת השחר, שהובא שם בהגדה עמ' כב שנשאל רבינוא ודות יהויד מחו"ל שחביב אצלו מאוד משקה הויסקי ומחזיקו בביתו הרבה שנים וכידוע שכל שמתיישן חשוב יותר, והיות והויסקי היינו חמץ גמור הוא מוכר את הויסקי לגוי כדת וכדין בערב פסח, אלא שרוצה להשאירו בארון בסלון ולראותו לפניו בימי הפסח, כי נהנה מזה האם הנאה זו מותרת בפסח, וענה ע"כ מרן הגראי"ל מעיקרא שלכאורה עיקר הנאתו מראית הבקבוק והרי הבקבוק אינו חמץ וא"כ יהיה שרי, אך טענו להגראי"ל שבקבוק ריק לא יתן לו כלום, וחשיבותו דוקא שהוא מלא במשקה והמשקה הוא חמץ,

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

וענה ע"כ הגראי"ל שמ"מ ליכא בזה איסור משום דקימ"ל קול מראה וריח אין בהם משום מעילה, אלא מדרבנן אסור, ומ"מ כיון שהנאה זו שיש לו מראית המשקאות הנאה שאין בה ממש היא, ולכן מותרת היא אף מדרבנן עכ"ד, אלא דזה חידוש גדול דהרי אף שזה הנאה אין בה ממש מ"מ אבל איסורא איכא ועכ"פ מדרבנן, דומיא מה דאיתא בגמ' במס' סוכה דף נב אשה היתה בוררת חיטים לאור וכו'. וא"כ נראה דאיכא בהא מחלוקת הפוסקים מה הדין בהא, דלפי שיטת הגראי"ל מותר, ולפי שיטת מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי (שליט"א) יהיה אסור להסתכל.

אלא שיש לדון שלכו"ע יהיה מותר להסתכל כיון שאינו רואה את זה באופן חי אלא רק דרך הוידואו וא"כ לא חשיבא ראייה, ואף אם זה שידור חי מ"מ יש הבדל של ארבעים שניות, וכמו שנתפרסם מחקר של הגר"ב חותה שליט"א, וכמ"ש בכמה דוכתי, ולכן אולי יהיה מותר, כי סו"ס לא הוי אלא כמו הסרטה, והרי אילו משהו יסריט חמץ בער"פ יהיה אסור להסתכל ע"ז בפסח, ואמנם איכא לחלק, אבל מ"מ לאסור בכה"ג ליכא, ובפרט שלרוב דיני התורה אין שידור חי דינו כראיה עצמה.

אולם כל זה מצד הדין, אבל המועדים עיקרם לתורה הקדושה, וכמו שמבואר שהביא באורחות חיים (ח"א הלכות חולו של מועד): "ירושלמי א"ר אבא בר ממל אלו היה מי שיתמנה עמי התרתי שיהיו עושין מלאכה בחוה"מ כלומר שאין איסור לעשות מלאכה אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ושמחין ויגיעים בתורה ואינון אוכלין ושותין ופוחזין. נראה מדעת זה החכם שאיסור גדול בשחוק וקלות ראש יותר מעשיית מלאכה וכן האמת כי מי שעוסק במלאכה עוסק בקיום העולם והיא מצוה גדולה שכן מצינו בונה בית ונוטע כרם שחוזר מעורכי המלחמה ממלחמת אויבי השם לפי שעוסק ביישובו של עולם. וכוונת התורה בנתינת המועדות והראייה לפני השם כדי להדבק ביראתו ובאהבתו ולעסוק בתורתו התמימה וילמדו ליראה את השם הנכבד והנורא מן החכמים והחסידים העולים לראות את פני האדון ה' אלקי ישראל ג' פעמים בשנה." (וכן הביא בכל בו) סוף סימן ס': "(ואף על פי שאכילה ושתייה במועדות בכלל מצות עשה לא יהיה אדם אוכל ושותה כל היום אלא כך יעשה בבקר ישכים לבית הכנסת ויתפלל עם הצבור שמתפללין וקורין בתורה בענין היום וחוזרין לבתיהם ואוכלין, והולכין לבתי מדרשות ושונין עד חצי היום ואחר חצי היום מתפללין תפלת מנחה וחוזרין לבתיהן ואוכלין שאר היום עם הלילה, כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא ימשך

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

ביין ובשחוק ובקלות ראש שזה ודאי אינה שמחה רק הוללות וסכלות ולא נצטוינו רק על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל, שנאמר (שם כח, מז) תחת אשר ללא עבדת את ה' אלוהיך בשמחה ובטוב לבב הא למדת שהעבודה בשמחה לא מתוך שחוק וקלות ראש ושכרות. ירושלמי אמר ר' אבא בר ממל אלו היה מי שימנה עמי התרתי שיהיו עושין מלאכה בחולו של מועד כלום אסור לעשות מלאכה אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ושמחים ויגעים בתורה ועכשיו אוכלין ושותין ופוחזין נראה מדעת זה החכם שאיסור גדול בשחוק ובקלות ראש יותר מעשיית מלאכה, וכן האמת כי מי שעוסק במלאכה עוסק בישוב העולם והיא מצווה גדולה, שכן מצינו בונה בית ונוטר כרם שחוזר מעורכי המלחמה אויבי השם לפי שעוסק בישובו של עולם, וכוונת התורה בנתינת המועדות והראיה לפני השם כדי להדבק באהבתו וביראתו ולעסוק בתורתו התמימה, ולמדו ליראה השם הנכבד והנורא מן החכמים החסידים העולים לראות פני האדון ה' אלוהי ישראל שלש פעמים בשנה". והביאוהו בא"ר (סימן תקל, א) ובמשנ"ב (שם סק"ב) ובדעת תורה (שם סק"א) ובכף החיים (שם סק"ה).

והנה במרדכי (מו"ק סי' תתנג) בהגהה בשם אגודה (מו"ק יג, ב), הוסיף על דברי רבי ממל בירושלמי, "מכאן שטוב לעסוק בתורה בחול המועד". ובמהרי"ל (מנהגים, חול המועד א): "וכן אמר מהר"י סג"ל נמי דאסרו מלאכה כדי שיהיו פנוים לעסוק בתורה, ולכך התירו נמי דבר האבוד כדי שלא יצטער על אבודו ויבטל את למודו".

ובערוה"ש (תקלט, ד) בביאור איסור מסחר שאע"פ שהוא שבות אסור כדי שלא יבטל שמחת יו"ט ולימוד התורה כתב, "ובכלל שמחת יו"ט לעסוק בתורה, דהא אפילו ביו"ט בעינן חציו לה' וכל שכן במועד, ואם יהיה במשא ומתן לא יהנה משמחת יו"ט וגם לא יעסוק בתורה".

והנה בתהילים (עה, ג) "כי אקח מועד אני מישרים אשפט". ובמאירי: "ויש מפרשים כי אקח מועד, שהם דברי העם הנבחר כשיצא מן הגלות, כלומר כשיגיע הזמן שיהיו ימי בשלווה, ויהיו לי כמועד וחג, לא אוציאם לבטלה ולתענוג כהרבה משאר האומות אבל לעבודת הש"י, והוא עניין מישרים אשפט. ואף רבותינו דרשוהו כיוצא בזה ע"י שביתת כל יום טוב שראוי להוציא ימי מנוחה להתעסק בעבודת האל ובסיפור נפלאותיו כפי עניין החג, כמו שכתב בפירוש רש"י וכמו שביארנו בקצת חיבורינו".

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

ובפלא יועץ (ערך חול המועד) "וידוע מאמרם ז"ל, שלא נתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בתורה. וידוע מה שפירשו הקדמונים בפסוק כי אקח מועד אני מישרים אשפט, כי אשר יש להם טענה שאינם יכולים לעסוק בתורה מחמת טרדתם על המחיה ועל הכלכלה, חול המועד הוא תברתהון, והיא מקטע רגליהון ומחייבתן גם על זמן טרדתם, כי החול המועד עד ממהר שאין הטרדה גורם. ואם בחול המועד וכן בכל עת שהוא פנוי אינו מפנה עצמו לבטלה אלא עוסק בתורה, בא בשכרו גם על הזמן שהוא טרוד בעסקיו כאילו היה עוסק בתורה. והאיש הירא את ה', חרדה ילבש כל ימיו ויזהר מעלבונה של תורה, שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף".

ובר"י אברבנאל (נחלת אבות ג, א) כתב בזה"ל: "אמרו חז"ל שר' אליעזר היה דורש כל יום חול המועד ומחרף ומגדף כל מי שהיה יוצא מדרשתו ונפסקה הלכה כר' יהושע וכו' ונכלל גם כן זה [שאינו מחלק חציו לה'] במבזה את המועדים וכו' ולכן השטיפות במאכל ומשקה במועדי ה' ומשחקים בקוביא בחול המועד שמתוך כך באים לקנתור ומריבה ולכפירה וקללת השם, הפך מה שצותה תורה, ושמתח בחגך, שעיקר השמחה היא בתורה, והם מתרחקים ממנה, עליהם נאמר "כי דבר ה' בזה". עכ"ל.

ובספר סדר היום לרבינו משה בן מכיר כתב בעניין חול המועד: "הימים שבין א' של פסח ליום אחרון נקראין חול המועד, והטעם מפני שהן חול לגבי א' וז', אבל לגבי שאר ימים מועד איקרו, ולכן אין לאדם לעסוק בשום מלאכה לא גדולה ולא קטנה, ולא התירו כי אם דבר האבד ושיהיה נקל לעשות. ולא יאמר אדם כיון שאיני יכול לעשות בהם מלאכה אוכל ואשתה ואטייל ואשמח בהם, כי אין זה כוונת הי"ט והמועדים, חלילה להאמין זה והפתאים והסכלים לבם נוטה לסכלות זה. אבל האמת לא ניתנו י"ט לישראל אלא כדי שיהיו פנויים מעסקם ומלאכתם ויעסקו בתורה ובלי טרדה ובלי מחשבה והם ימי רצון ומוצלחים בלמודם. לכן אין לאדם לאבד אותו במאכל ומשתה ושינה וטיול, אלא כל א' יעמוד במקומו המיוחד לו ויעסוק במה שחננו האל י"ו, בעלי מקרא במקרא, בעלי משנה במשנה, בעלי גמרא בגמרא, ולא מפני זה תענג נפשו, אלא יאכל דברים טובים ומוטעמים וישתה כראוי לו ויישן מעט אם בר הכי הוא והרי כל זה עונג לגופו, ואח"כ שאר היום יענג נפשו העגומה אשר היא יושבת כשבויה בגלות ואין מי שיחוש לה ולתועלתה כי כולם פונים לתאות היצה"ר הגוף הנגוף כי רבים אשר אתו מאשר אתה כי היא יחידה וגלמודה דורש אין לה, אשריו ואשרי חלקו למי

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

שנגע יראת אלוהים בלבו לדרוש אליה ולבקש עליה לסמוך אותה שלא תפול ביד מבקשי רעתה וזה כל האדם. וכל אלו הימים יש בהם תוספת קדושה ויש קרבן מוסף לכל יום וצריך כל אדם ליזהר בו כנ"ל, גם יש בהם תוספת גברא בקריאת התורה ומתוך עניינים אלו נראה שיש בהם קדושה. ואין השכל נותן שניתנה הקדושה בימים לאכול ולשתות ולנהוג בהם מנהג חול, והמתנהג בהם במנהג הזה בשגעון ינהג ועתיד ליתן את הדין ומחלל קדושת הימים ומעלתם, אבל הענין כאשר כתבתי והחכם עיניו בראשו לשקול כל העניינים כאשר כתבתי כמה פעמים".

והשל"ה הקדוש (מס' סוכה נר מצווה ל"א) מדרש האומר: "אלה הם מועדיי" בזמן שאתם עושים המצוות ומקדשין את המועדות באסיפת העם בבתי כנסיות בשביל לעסוק בתורה, אז אומר הקב"ה "אלה הם מועדיי", ואם לאו, אומר הקב"ה: אלו אינם מועדיי אלא מועדיכם. וזהו שקיטרג אותו המין כנגד רבי עקיבא, וטען שאין ערך למועדי ישראל, שכן ריבוננו של עולם אמר בעצמו: "חודשיכם ומועדיכם שנאה נפשי, היו עלי לטורח, נלאיתי נשוא" (ישעיה א, יד). השיב לו רבי עקיבא, שאכן אם מכוונים רק להנאת הכרס, הרי שהמועדים שנואים. אבל כאשר המועדים מיועדים לעבודת ה', ללימוד תורה ושמחת החג, הרי מועדים אלו אהובים וחיביים.

ובספר יוסף אומץ (תתלט) "ואף שמצווה לענג חול המועד במאכל ומשתה, מכל מקום עיקר קדושתו אינו מצד הגוף רק מצד הנשמה שיש להוסיף בלימודו יותר מבשאר ימים. ובסדר היום האריך מאד בחיוב התמדת הלימוד בו, ובדף צה כשסידר סדר הלימוד לכל המועדים נתן לכל חול המועד חלק מיוחד. ובירושלמי איתא להדיא לא אסור מלאכה בחול המועד אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ועוסקין בתורה והם אוכלין ושותין ופוחזין, לכן לפחות אותם שאין להם טרדא מחמת עסקי היריד, אל יבלו העת בחול המועד בשחוק, רק בכל שעה שאפשר להם לפנות עצמם מעסקיהם, ילמדו."

ויש עוד מקורות לכך מדברי התלמוד בבלי שבחול המועד יש לעסוק בתורה וכך אנו למדים דרך אגב בכמה מקומות א' בגמ' במסכת ביצה (דף כט, א): "מעשה באבא שאול בן בטנית שהיה ממלא מדותיו מערב יום טוב ונותן ללקוחות ביום טוב. אבא שאול אומר: אף במועד עושה כן, מפני ברורי המדות כו' תנא: אף במועד עושה כן, מפני בטול בית המדרש". רש"י: "שהיה חכם גדול, ובאים רבים לשאול הימנו, ובמועד רבים עוסקים בתורה, שאין טרודים במלאכה, והיה ממלאן בלילה, שאין זמן בית המדרש, כדי

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

שיהא פנוי ביום וכו' " וכיוצא בזה הובא בתוספתא ביצה פרק ג הלכה ח "אף בחול המועד עושין כן מפני ביטול בית המדרש". ופירשו מנחת יצחק ומנחת ביכורים, שבחול המועד נצרכו הרבנים להורות יותר מהרגיל ש"רבים היו עוסקים בתורה שאין טרודים במלאכה".

ב' בגמ' בסוכה (דף נג, א) "תניא, אמר רבי יהושע בן חנניה: כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו. כיצד שעה ראשונה תמיד של שחר, משם לתפלה, משם לקרבן מוסף, משם לתפלת המוספין, משם לבית המדרש, משם לאכילה ושתייה, משם לתפלת המנחה, משם לתמיד של בין הערבים, מכאן ואילך – לשמחת בית השואבה".

ג' בירושלמי בסוכה (פ"ה ה"ב) "א"ר יהושע בן חנניה כל ימים של שמחת בית השואבה לא היו טועמין טעם שינה כל עיקר, בתחילה היו הולכין להקריב תמיד של שחר, משם היו הולכין להקריב את המוספין, ומשם היו הולכין להקריב נדרים ונדבות, ומשם היו הולכין לאכול ולשתות, ומשם היו הולכין לתלמוד תורה, ומשם היו הולכין להקריב תמיד של בין הערבים, ומשם היו הולכין לשמחת בית השואבה".

וכן ראה בשו"ת משנה הלכות (חלק יא סימן תלו) נשאל אם מותר ללכת בחוה"מ לרכוב על סוסים לטיול. והשיב שאין איסור, והוסיף: "ומיהו לעצם השאלה ועוד שאלות כאלו לבי עלי דוי, כי מי זה אשר יקח הזמן מקדושת חוה"מ אשר ניתן ללמוד תורה ולקיים מצותיה ולהחליף זה ברכיבת סוסים אשר אפילו בכל השנה אינו מדרך התורה ושקר הסוס לתשועה וברב חילו לא ימלט, הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו (תהלים לג יז יח) וכדאי להעתיק דברי הירושלמי הובא בא"ר א"ח סי' תק"ל אות א, וכו' וכתב הכלבו נראה מזה שאסור גדול בשחוק וקלות ראש יותר ממלאכה. וכוונת השי"ת בנתינת המועדות כדי להדבק באהבתו וביראתו ולעסוק בתורתו התמימה. וכ"כ אגודה ס"פ מי שהפך, טוב לעסוק בתורה בח"ה. ובמהרי"ל דלכך התירו דבר אבד כדי שלא יצטערו על איבודה ויבטל לימודו ע"ש. וראה עוד מה שהבאנו בבאר התורה מס' 29 בהלכות חול המועד לענין עשיית כושר בחול המועד.

מ"מ מכל זה למדנו גודל מעלת לימוד התורה הקדושה, וחול המועד הוא ניתן רק לעיסוק בתורה הקדושה, וזה המעלה של בני ישראל, שיש לנו את התורה הקדושה, ואיתא במסכת אבות (ו' ב') אין לך בן חורין אלא מי

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

שעוסק בתורה, והיינו כי מי שלומד תורה הוא בן חורין בכל מקום שהוא, אפילו שהוא נצור בתוך ביתו, מ"מ כל מה שיש לו בחייו הוא רק התורה הקדושה, ולא אכפ"ל אם יש סגר או שאין סגר, אבל מי שלומד התורה הקדושה בעוונות, הוא מחפש את החיים ויכול להסתובב חופשי ברחוב אבל הוא כלוא בתוך עצמו, משא"כ האיש היהודי שלומד התורה הקדושה בקדושה ובטהורה, (ולכן מצינו שגדולי ישראל די להם בבית קטן כי הם חיים בתוך הגמרא, ולכן ידוע על הגאון הצדיק רבי אורי זוהר שליט"א מגדולי מחזירי התשובה בדורנו, שחי בדירת חדר בירושלים, ולא מפריע לו כלום והיינו כי התורה הקדושה היא משובש חיו, וכך זה אצל כל גדולי ישראל האמתיים, ויש עוד להאריך בזה במק"א).

ולכן יש לנצל את הזמן ללימוד התורה הקדושה ולא להסתכל בכאלה דברים, שמסתמא לפעמים איכא בהם מראות אסורות ודו"ק, ובזכות לימוד התורה הקדושה בעמקות ובעיון נזכה במהרה לביאת משיח צדקינו במהרה בימינו אמן. ע"כ ממש"כ לו ונדפס שם.

והנה לפני כחודש נשאלתי ע"י הבה"ח יואל אלמקייס ני"ו מחבר השו"ת חמדת יואל, בזה"ל: הסתפקתי בענין אחד ואשמח אם תענו לי, האם מותר למורה להוציא את תלמידיו בשנת השמיטה, במסגרת שיעור טבע, לקרבת שדה ולראות להם איך מטוס ריסוס עובד, כאשר המטוס ריסוס עובד באיסור בשמיטה, ע"כ שאלתו.

וכתבתי לו בזה"ל: לענ"ד נראה דיש לחלק אם הפעולה שם נעשתה באיסור או לא נעשה באיסור, אבל אם נעשה באיסור לכאורה נראה שיש להחמיר שלא לעשות כן, שהרי סו"ס נהנים ממה שעושים כאן איסור ועובדים בשדות בשביעית, ואמנם אם נעשה בשדה של היתר מכירה, הרי לכאורה יש להתיר, אבל היכא שנעשה לגמרי באיסור, נראה לענ"ד לדמות דין זה לדין הסתכלות בחמץ בפסח, וציינתי לו למש"כ להגר"מ ציון לגבי הסתכלות חמץ בפסח, דנראה דה"ה הכא תלוי במחלוקת.

ואציין בזה עוד מה שאמר לי בזה שר התורה בקי בכולא תלמודא הגאון העצום רבי עמרם פריד שליט"א שאסור להסתכל עיין פסחים כו: מעילה ליכא איסורא איכא, ועיין פר"ח סימן תסז לגבי הסתכלות מחמץ, ועיין גמ' בכורות מה שמת גוי מח' תנאים האם לאשה יש רנ"ב או רמ"ח כמו איש, וכתוב שלקחו גויה אחת ובדקו כמה אברים יש לה, וקשה הרי אסור להנות

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

ממת, תוס' ב"ק דף י' שמותר, רשב"א שאסור, ועיין יו"ד סימן שמ"ט פתחי תשובה שאסור, ומשנה למלך פרק יד שאסור, וחזו"א יו"ד רח שכיון שזה רק לבדוק זה לא נקרא הנאה, ופה נראה שאין איסור הנאה בעבודה, ולכן מעיקר הדין מותר להסתכל בזה, אבל למעשה זה לא ראוי להסתכל בזה. ע"כ תשובת מו"ר הגאון העצום רבי עמרם פריד שליט"א.

ואמרתי שלכאורה דומה האי דינא לדין איסור התסכלות בחילול שבת, וגם הכא השביעית היא כמו שבת, ולכן נראה שיש להחמיר בזה, דבעיקר האיסור להסתכל בפני חילול שבת

אבל יש לדון בכ"ז שאפשר שהרי יש כאן גוי שעושה את העבודה של הריסוס, וממילא יש מקום להקל בזה, אבל הא אכתי י"ל דשמא בודאי השדה של ישראל, אבל גם בהסתכלות בחילול שבת של גוי, כתבתי בספרי שערי יוסף בהל' העסקת עובד זר בבית הישראל, שעדיף שלא להסתכל על חילול שבת שלו.

והנה בהאי דינא האם מותר להסתכל על חילול שבת של גוי, הנה בספר ירושלים במועדיה להגר"א נבנצל שליט"א (עמ' רפב) נשאל האם יש ענין שלא לראות חילול שבת, והאם יש הבדל בין מעשה של גוי למעשה של ישראל מומר ומה דין חילול שבת הנעשה ע"י יהודי שעושה בהיתר, והשיב, כשגוי עושה מלאכה או יהודי לצורך פיקוח נפש מותר, כשיהודי מחלל שבת ח"ו צריך להימנע מלראות, החפץ חיים דרש פעם אודות מקרה של חילול שבת ובכה, ואמר שהוא מרגיש שהדמעות כבר עינן אותן דמעות עכ"ד, וע"ע בשו"ת שיח חיים עמ' סד במה שהאריך בזה ידידי הגר"ח מלין שליט"א לענין לראות חילול שבת של יהודי, ולגבי חילול שבת של פיקוח נפש שהגרח"ק שליט"א השיב כיון שזה של היתר אין קפידא בזה, והביא עוד שבספר אשיחה עמ' שעב נשאל מרן הגרח"ק שח"ט"א האם מותר לראות חילול שבת של נכרי, והשיב שאי"ז קפידא כיון שזה בהיתר, ואמנם הביא שבספר דרך שיחה (ח"א פרשת יתרו עמ' עדר) נשאל בזה הגרח"ק שליט"א בזה"ל: בלאס אנג'לעס בשב"ק נוסעים מכוניות רבות ויש ב' דרכים ללכת או ברחוב שאין נוסעים הרבה או ברחוב שנוסעים בו הרבה ואלו גויים הם אם יש ענין לא לראות הרחוב שיש בו יותר הרבה מכוניות (מצד התוספתא פ"ג דשבועות ה"ג אלמלא נתחייב לא ראה) והשיב מרן הגרח"ק בזה"ל: במסכת ברכות (דף נג ע"א) מבואר שר של חיה ושל חולה הוי נר ששבת ואילו נר של גוי אינו נר ששבת רואים מכאן שגם ע"י גוי הרי

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

זה חילול שבת אף שגוי אינו מצווה ואדרבה גוי ששבת חייב מיתה והגברא אסור לו לשבות מ"מ המעשה הוא חילול שבת עכ"ד, ויעו"ש עוד מה שכתב לבאר מהגאון רבי יהושע איינשטיין שליט"א יעו"ש.

וזקני הגה"צ רבי אליהו פורת טהרני שליט"א בעמח"ס אלופינו מסובלים אמר לי שעדיף שלא להסתכל אף על חילול שבת של גוי, כי סוף זה לא מכבוד השבת קודש. והבה"ח רבי יצחק פרץ שליט"א מקסיקו, כתב לי ע"ד הנ"ל, בהאי לישנא, חשבתי עוד צד להקל אם היהדי עושה בהתיר שצריך לראות כדי ללמוד שבפקוח נפש צריך ומצוה לחלל שבת ולפעמים אם לא ראו את זה קודם הם מפחדים לעשות וקרה כך כשמו"ז שליט"א היה נכנס לבית החולי שמו"א שליט"א אמר לכל האחים המטפלים שיחשיבו את השבת כאילו שנמצאים בחול כי הכניסו אותו בערב שבת עם חשיכה קודם הוא לא היה רוצה כי לא היה מחזיק בקורונה (גם אכשיו לא) אז לא רצה שיכניסו אותו לבית חולים עד שההצלה אמרה שח"ו בכל שנייה בר מינן אז הוא היסכים עכ"ד. וא"כ נראה בכ"ז שיש להחמיר בהא לדינא. ע"כ ממש"כ לו, ושוב יש להוסיף בזה דהרי נחלקו הפוסקים האם שרי מטוס ריסוס בשביעית, ובילקו"י שביעית עמ' רצ כתב להתיר בזה אם כוונתו למנוע נזק יעו"ש בדבריו, וא"כ נראה דכ"ש הכא שיש להתיר בזה, ושוב ראיתי להגר"א פרינץ שליט"א בתשובתו לשואל הנ"ל בקובץ מריח ניחוח מס' 690 שהאריך בזה יעו"ש,

ולענ"ד נראה עוד לגבי איסור הסתכלות בחמץ, דהרי בפוסקים כתבו דחמץ חשיב היתרא בלע, והארכת במק"א, וראה מה שהאריך בזה בשו"ת יחו"ד ח"ב סימן סג יעו"ש, וכיון שכן נראה דממילא סו"ס לא הוי איסור חמץ שפוגם את הנפש, ואולם יש לחלק בין היכא שהוא בעבירה לבין היכא שהוא לא בעבירה, דהיכא שהוא בעבירה הוא פוגם את הנפש כמו חילול שבת.²

² . ואמרת ל צרף כאן מש"כ באיסור הסתכלות במעשה עבירה, ידידי הגר"י אוהב ציון שליט"א בעמח"ס שו"ת יעלת חן וש"ס, וז"ל:

אודות השמועה ששמעת משם מורינו הגר"ד קוק שליט"א בכנס בני תורה בטבריה, כי יותר צריך שמירת העינים מראיית חילולי שבת, מאשר שמירתן מראיית אשה, ולא רבים יחכמו להבין אמירה זו, וכמובן שיש כאן עניין עמוק וחשוב, ולא ח"ו איזה קלישותא בשמירת עינים מראות פני נשים, על כן אבאר בקיצור בעזה"ת, ואקוה שיהיו הדברים המחודשים והמחזקים הללו לתועלת כל שוחרי תורה.

א. איתא בתוספתא (פ"ג דשבועות ה"ג) רבי אלעזר בן מתאי אומר, אין אדם מתחייב אלא אם כן חטא, שנאמר נפש כי תחטא ושמעה, וכן היה רבי אלעזר בן מתאי אומר, הרואה עוברי עבירה

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

נתחייב לראות הרואה עושי מצוה זכה לראות. ע"כ. ומבואר בהדיא שיש בכל ראייה מעלה או פחיתות, אם רואה מצוה כנראה שהיתה לו זכות קודמת, ואם ראה עבירה יש כאן חוב מוקדם, שהביאו לידי ראייה גרועה זו. וכבר אמרו במגילה (כח ע"א) אסור להסתכל בפני אדם רשע, [וסיפרו בס' "זכור לדוד" על ר' דוד פרנקל שביקש בסקרנותו לעמוד בפתח חדרו של החזון איש זיע"א בזמן שהיה צריך להכנס לשם ראש הממשלה דאז ב"ג, ומרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שהיה נוכח שם, אמר לו, בא נברח מהר, אסור להסתכל בפני רשע], ומכל שכן בשעת עשיית העבירה. וראה בס' "טהרת הקדש" לרבינו אהרון ראטה זיע"א (מאמר קדושת עינים פ"ה) שהרחיב בענין זה, ומביא בשם צוואת אור העולם ריב"ש זיע"א, שהחמיר שלא להסתכל אפי' באנשים שמחשבותיהם אינם דבוקות תמיד בבורא ית"ש וכו', וכל שכן בשעת עשיית חטא.

אכן זה ברור שיש איסור בראיית פני אשה, והיזק ראייה שמיה היזק, ואמנם יש בזה הרבה חלקים, ההבדל בין ראייה להסתכלות, וחילוק בין פנויה לנשואה, וחילוק בין מתכוין להנאת יופי לבין מהרהר בעבירה, ועוד כהנה חילוקים רבים כידוע, אבל ראיית חילול שבת, אין בה שום חילוקים, זה פשוט וברור לראות יהודי שעובר על איסור סקילה בשאט נפש, ואין לך חילול ה' גדול מזה שיהודי נוסע בשבת בראש כל חוצות, רומס את אות הברית שבין קוב"ה לישראל, ואין פוצה פה ומצפצף, ומי שלא מפריע לו ללכת ולראות מכוניות נוסעות בשבת, הרי זה גרוע יותר מהרואה סוטה בקלקולה, כי הסוטה לא ידוע עוונה ברבים, ואין חיוב עונש בעדים עליה, אבל הרואה חילול שבת, כלול בתוך מה שענינו רואות קלקול גמור ומוחלט של איסור סקילה, [ורק התראה חסירה], ואיך תשאר הנפש רגועה בראותו כבל"ע את הקדש.

ב. וידוע מצדיקים שדנו עמהם על רכב שעוצר בשבת ושואל היאך מגיעים למקום פלוני, שיש אומרים לא לענות כי מסייע ביד עובר עבירה, ונראה כמשתתף עמו בשאט נפש באיסור סקילה החמור, ויש אומרים דכיון שאם לא יענהו אזי יסתובב טפי ובוזה מרבה באיסורי תורה החמורים, ומאן דמקיף מיית טפי, על כן ויאמר לקוצרים עדיף, ויאמר לו היכן הוא מחוז חפצו דכל למעוטי תיפלה עדיף טפי, ויסביר לו בכאב כי מה שעונה לו בכדי לצמצם בעווננו המר, אך צדיקים לא מסוגלים לשמוע שאלה זו כלל, מה שייך לענות לאדם ששורף עתה את קדושת ה' בעולם, ושום חשבון לא יכיל את הסבל לראות מציאות קשה זו. ועובדא הוה בהגאון רבינו עובדיה יוסף זיע"א שיצא מבית הכנסת הגדול בירושלם, והיו סביבו קבוצה גדולה של אנשים עטופים בטליתות לאחר תפלת היום, ועצר מאן דהוא את רכבו ושאל באיזה דרך מגיעים למקום פלוני, וכולם שתקו, ואז מורינו הרב זיע"א אמר לו בכאב ובתקיפות, "מכאן ישר לגיהנם".

ג. וכך היתה דעתו של הרב מבריסק זיע"א שלא לעשות הפגנות נגד מחללי השבת, כי יצא שכר המפגינים בהפסדם, שהרי בד בבד בזמן ההפגנה מקלקלים את העין והנפש בראיית חילולי שבת החמורים. וכבר כתב יסוד זה בעל מלא הרועים בס' זכר צדיק לברכה (פרק לד) בשם החוזה מלובלין זיע"א. והסטייפלר זיע"א אמר בשם גדול אחד, שאדם הגר במקום שיש חילולי שבת, ישים וילונות ולא יראה כלום, ואין צורך שיראה ויצעק כל היום שאבעס. [כן העיד נכדו ידידינו היקר הגראי"ש קניבסקי שליט"א, בספרו היקר תולדות יעקב עמוד רמא]. ואמר לי ידידי בנש"ק ר' יהודה קאהן שליט"א, שכיו"ב רגיל על לשונו של סבו האדמו"ר מתולדות אהרון שליט"א בזה"ל, "קיק נישט שראיי נישט", כלומר, אל תסתכל ואל תצעק.

ד. וידוע המבואר ביומא (סח ע"ב) הרואה כהן גדול כשהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפין, ומבואר שיש ענין לראות עשיית מצוה של שליחת השעיר, וע' מג"א (ר"ס קמז). ומזה הוכיח הגר"ח פאלאג'י בס' נפש כל חי (מע' ר אות א) שיש מעלה למסתכל בעושה המצוה. [וכבר נתפלמסו אם יש ענין במה שאוספים המונים למעמד פטר חמור, ובפרט כשיש בזה ביטול תורה, דשמא אין בזה שום מעלה כלל, ופלפלו מההיא דיומא, וראה מש"כ בזה הגרמ"מ שולזינגר זצ"ל ב"משמר הלוי" בכורות (סי' י) והביא תשו' הגרי"ש אלישיב זיע"א, ובשו"ת וישב הים (ח"ב סי' טו). וראה מה שחידש בזה בקול סופר (יומא אות שעג), דבדוקא נקטו הרואה גבי ס"ת, כי מיירי בעומד רחוק ואינו שומע, אז יכול לילך לראות פר ושעיר, אבל אם שומע בודאי לימוד תורה עדיף.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

אכן במעמד פדיון פט"ח וכו', יש ענין של קידוש ה' והתלהבות במצותיו, כמ"ש ידי"נ הגרי"מ יוסף שליט"א בשו"ת הרי יהודה ח"א (יו"ד סי' יד). ואכמ"ל].

וכתב הגר"מ פיינשטיין זיע"א באגרותיו (חיו"ד סי' קנו), דכמו שיש השראה רוחנית מראיית מצוה, כדמוכח בההיא דיומא (ע"א) שיש בזה הדרת מלך, ה"ה שיש השפעה שלילית בראיית מעשה עבירה, ולכן אסור לאדם לילך למקום שרואים עשיית כל עבירה, דהוי ליה ברוב עם לבזיונא דמלכא, ושם דן במוהל שרצה להמנע מלמול תינוק בשבת מפני שנכשל בראיית חילולי שבת, ומ"מ לענין זה לא הסכים הגר"מ פ' לדחות את המילה, וסיים דתיכף אחר המילה יברח. ע"כ. [וכיו"ב אמר רבינו הגר"ד קוק שליט"א שגם לאשה אסור לילך לאירוע מעורב, כי הגם דלא שייכא בהרהורא וכו', מ"מ מי התיר לה להיות במקום עבירה. ואכמ"ל]. הרי לפנינו חידוש מפוסק הדורות האחרונים, הגאון ר' משה זיע"א, שיש איסור לראות עבירה. ודברי התוספתא הנ"ל הם חיזוק עצום לדבריו, ותשובה ניצחת לכל מאן דבעי לסתור ראייתו מההיא דיומא.

ה. גם הגאון מהר"ן קרליץ זיע"א אמר (חוט שני עניני יוה"כ עמ' קיט), שהמתרגל לראות חילול שבת, לבסוף נעשה האיסור קל בעיניו, ואסור להסתכל בעבירות כדי שלא להתרגל אליהם ושלא יהיה הדבר קל בעיניו, ואמר בשם החזון איש זיע"א שאם רואים מכוניות נוסעות בשבת, יש לחשוב שאלו אותם מכוניות שהולכות הלך וחזור, כדי שלא יתרבה בעיני האדם חילול שבת שבזה הוא מתקרב בשמירתה. עכ"ד. ומזה נלמד שוב מה כיון רבינו באומרו, שיותר יש לשמור עינים מחילול שבת, כי אי השמירה בזה, מביא את האדם להתקררות באיסור סקילה החמורה. וראה מה שהביאו מפי מורינו הגדול הגאון ר' ראובן שרבאני זיע"א בספר "דרש בחכמה" (עבודת הקדושה, פ"ג, עמ' קיח) בענין ראייה לטובה וראייה לרעה, ותרווה צמאונך. והרבה הרבה יש להרחיב בגדרי ענין זה, תן לחכם ויחכם עוד.

ו. ואמר לן מורינו החסיד רבי דוב הכהן קוק שליט"א כי הוא נכנס בשבת חדר בתוך חדר ואוטם כל החלונות מרוב פחד וצער שמא ישמע איזה אופונועיסט שמרעיש עם הגז, שדבר זה לא נותן לו מנוחה כלל. וסיפר לי ידיד נפשי חרב"נ הגר"נ בקר שליט"א, פעם כשנתארח בשבת בטבריה הגאון המופלא ר' יעקב כץ שליט"א מהעיר העתיקה דירושלם, ולאחר התפלה הלך לבית אכסניה שלו, ורבינו שליט"א לא הספיק לומר לו שבתא טבא, וביקש לאחר שסיים תפלת ערבית של ליל שבת לילך לבית אכסנייתו של ר' יעקב הנ"ל, וכשהתחיל בהליכתו ראה רכב אחד, ומיד חזר לאחוריו בצער גדול, ובפחד שמא יראה עוד רכב. [כעין זה סיפרו על מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א ששב על עקבותיו וביטל סנדקאות בשבת כאשר ראה רכב נוסע, ואמר לא שווה מעלת סנדקאות אם רואים חילול שבת].

ומקרוב סיפר לי ידידי הנעלה ר' גדליה קוק שליט"א בנו של רבינו שליט"א, כי בימים אלה הוא נערך לקראת חתונתו ושבת חתן וכו', ואמר לאביו שהציעו להיות בשבת חתן יחד כל המשפחות באיזה אכסניה גדולה סמוך לביתו רבינו שליט"א, במרחק של בקושי דקה הליכה ברגל, ושאל אם זה נח לאביו, ואמר לו הכל טוב, אבל איך אני יעבור, אני מפחד שמא יעבור באותו זמן מחלל שבת... ועתה בשעת כתיבת הדברים סיפר לי ידיד נפשי ר' דוד שדה שליט"א שזוכר לפני כעשרים שנה שהיתה הלילת הרמח"ל בשבת, ועלה רבינו כבר בע"ש עם כל החברים להתפלל מנחה של ע"ש וקבלת שבת ומעריב של שבת סמוך לציון הרמח"ל, וכשחזר רבינו בליל שבת לביתו נאווה קודש, ראה בדרך מכונית אחת וכל גופו התעוות מרוב צער.

ז. וכבר נתפרסם סיפור בכל הארץ, כי פעם אחת כשהגר"ד קוק שליט"א עמד בפתח הישיבה ביום שבת קדש, קלטו עיניו הטהורות מאן דהוא יושב ברכב, ורץ לעברו לקרוא לו בכדי להצילו מאיסור חילול שבת, וההוא מיד הניע את הרכב ונסע, והגר"ד קוק היה בצער נורא על זה שאולי הוא גרם לחילול השבת לאותו יהודי, ושמא לא רצה ליסוע, ורק נכנס בו פחד מחמת שהרב רץ לעברו וסימן לו בידיו, ומיד כמוצאי שבת ביקש הגר"ד קוק להפגש עם מנהל רדיו הצפון, וביקש לפרסם ברדיו שהוא מחפש את אותו יהודי לבקש את סליחתו על מה שציערו ועל החשש שמא

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

ולגבי הדין להנות מריח הפת, הו"ד מרן הגרשו"א בהליכות שלמה פסח עמ' עז שמיש נמצא במקום שנוסף ריח של חמץ אסור לעשות פעולה של שאיפת ריח אע"פ שאין כוונתו להנות, וראה עוד בזה מה שהרחיב בזה בסוכת חיים שם באריכות מדברי הפוסקים, ואכמ"ל.

והורה בזה מורינו הגר"ע פריד שליט"א שאם שותה מהכוס בבוקר משתמש בו פעם אחת צריך טבילה בברכה, ואם לא שותה מהכוס כלל הרי הוא ככלי אחסון שטעון טבילה ללא ברכה.

הכשילו בעוון, וכמובן שרצה בעיקר לחזקו מכאן ולהבא, וביקש גם להתראיין ברדיו "קול ברמה" ושם דיבר מנהמת לבו על הכאב הנורא שאולי בא עוון על ידו, וביקש מכל מי שמרחם עליו לעשות חיזוק בשמירת שבת כדי לעשות תיקון לעול שנגרם בעקבות המקרה הזה.

ח. ושמעתי שדנו על ילד שבוכה ביום שבת קודש ומבקשים להרגיעו, וההורים יודעים שכאשר הוא יושב בחלון ורואה את התנועה של רכבים שונים עוברים ושבים זה מסיח את דעתו ונרגע, האם מותר להם בשבת לעשות כן, ויש כאן ענין של הנאה מחילול שבת, ואפשר לדון דבקטן הענין קל טפי, דאיסור הנאה מחילול שבת הוא מדרבנן, דאין מעשיה קודש, ומעשה הנחת הילד בחלון לא פתיך ביה ההנאה מן החילול, ועוד כהנה וכהנה צדדים וצידי צדדים, אך השאלה הגדולה היא, איך אפשר להרגיע ילד משריפת הקודש, וכבר אמר החזון איש שאין איסור הלכתי להדליק סיגריה משריפה שמתלקחים בתוכה ספרי תורה, אך הלב היהודי לא נותן לעשות זאת, ואפי' שהילד אינו מבין, מ"מ מזליה חזי, וכידוע הוראת החזון איש לענין אשה הלוקחת את הילד הקטן לים.

ט. ולכן אמר רבינו שליט"א שבודאי אין ראוי ללכת לטיול ביום שבת עם המשפחה במקומות שיש רכבים נוסעים, והרי הטיול הוא לעונג שבת, ואיזה עונג שבת יש כאשר אדם רואה באבדן השבת, אין לך נגע גדול מזה. ובספר היקר "זכור לאברהם" - לתולדותיו של האדמו"ר מתולדות אהרון הגה"ק ר' אברהם יצחק הכהן זיע"א (ח"ב עמ' רכט), סיפרו, שפעם עשה האדמו"ר עם חסידיו שבת בטבריה בישיבת אור תורה הסמוכה לציון רבי מאיר בעל הנס, ובעת עריכת שלחנו הטהור, הבחין באחד שהגביה עצמו לראות על פני ים הכינרת ספינה שהיתה נוסעת, ואמר לו, במקום להתרומם, היית צריך להכניס עצמך מתחת השלחן כשבא לנגד עיניך חילול שבת. עכ"ד.

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע

הוספה לבאר התורה\ בדין בירך בורא פרי האדמה על בורא פרי העץ האם
יחזור ויתקן תוך כדי דיבור, תשובת הגאון רבי חיים שלום הלוי סגל

שליט"א

חיים שלום הלוי סגל

מו"צ בבית ההוראה דהגרי"מ שטרן שליט"א

ור"מ בישיבת 'כנסת מרדכי' סאדיגורה

ומח"ס שו"ת 'בירורי חיים ח"ח', ו'לקט הלכות' ד"ח, ועוד

בירך על פרי העץ בפה"א ונזכר, האם יתקן תכ"ד

בס"ד יומא רביעאה למעשה בראשית לסדר טהרה - החודש

כ"ז לחודש שבו מרבין בשמחה ה'תשפ"ב

לכבוד

הרה"ג ר' יוסף אביטבול שיחי

מח"ס שערי יוסף

אחר מבוא הברכה והשלום

שאלה: בירך על פרי העץ ברכת בורא פרי האדמה ונזכר,

האם יתקן תוך כדי דיבור. או דילמא כיון דמעיקר הדין

יצא, אין צריך לחזור.

תשובה: א) כתב הטור (סימן רצ"ד) היכא שיש לו כוס

להבדלה, שאין צריך לחזור ולהתפלל, מיד כשיסיים

הברכה, אין לו לחזור, אעפ"י [שעדיין] לא פתח הברכה של אחריה. ובב"י (ד"ה והיכא) כתב, דזה דעת הר"י ורבינו יונה והרא"ש ע"כ, וכן הובא בשו"ע (שם ס"ד).

ויסוד הענין, האם כשיאמר דבר שאינו נצרך אי אית ביה הפסק. כן מתבאר מדברי הטור (שם סוף הסימן). וכן הוא במשנה ברורה (שם סק"ט) דמכיון דאינו צריך לחזור הוי הפסק. ע"כ.

והנה מצינו בספר שדי חמד (ח"ה מערכת ברכות סימן א' אות א') דאם בירך על הפת בפה"א ונזכר תוך כדי דיבור, יאמר מיד המוציא. וכן כתב החיי אדם (כלל נח בנשמת אדם סק"ב) ע"כ.

וראיתי בשו"ת יחווה דעת (ח"ז סימן רט"ו אות ט') במכתבו להגאון רבי אברהם חיים נאה זצ"ל מח"ס קצות השלחן וש"ס בזה. וציין לדברי השו"ע בסימן רצ"ד הנ"ל דכל מקום שאין צריך לאומרה, אסור לומר, דהוי הפסק עיי"ש, א"כ הכי נמי בבירך על הפת בפה"א יהיה הפסק, ואולי יש לומר מכיון דאיכא כמה אחרונים דסברי דלא יצא בברכת בפה"א לכן תיקונו לברכת המוציא לא הוי הפסק. אך יש לעיין אם בירך על פרי העץ בפה"א, דיצא לכו"ע, ונזכר תוך כדי דיבור, אם יסיים בורא פרי העץ. וצ"ע ע"כ.

ב) אולם לענ"ד יראה דלא דמיא להא דתפילה, וכיון שכן ודאי דבנד"ד יתקן ויאמר הברכה כתיקונה בפה"ע, אף דיצא ידי חובתו גם אם לא היה מתקן, דלמה יברך באופן של דיעבד, ובדרך של מעוות. ומצינו ליד אפרים (סו"ס רח) שכתב, דאם בירך על היין בפה"ע, ונזכר תוך כדי דיבור, יתקן ויסיים כראוי בפה"ג³ ע"כ.

ונראה לחלק שפיר, בין נדון תפילה דסימן רצ"ד לנדון דידן, דלענין ברכה בנד"ד הא מצינו בשו"ע (סימן קס"ז ס"ו) דאמר הביאו מלח ולא חשיב הפסק, וראה במשנה ברורה (שם סקל"ח) שכתב, ואפילו פת שלנו הנקיה ומתובל בתבלין דפסק השו"ע לעיל דאין צריך להמתין עד שיביאו מלח ולפתן, מ"מ כיון שהוא חפץ לאכול הפת ע"י טיבול במלח ולפת הרי זה מעניני סעודה ע"כ, וה"ה בנדון דידן חפץ הוא לומר הברכה בכל דיוק הנוסח. משא"כ בענין

³ והגם דהיה מקום לומר דמה שכתב היר אפרים הנ"ל אינו אלא בענין כשבירך בפה"ע על היין, כיון דהתם הוי פלוגתא דרבוותא, דנחלקו אם מהני שבירך בפה"ע כמבואר במשנה ברורה (סימן ר"ח סק"ע) ובשער הציון (שם סקס"ז) דהוי פלוגתת הראשונים והאחרונים והביא מדברי הבית יוסף (סימן ר"ט) ממרדכי בשם מהר"ם, משמע דאי לא היה מסיים בורא פרי הגפן לא יצא אפילו בדיעבד עיי"ש, בזה הוא דאמרינן דצריך לתקן ולסיים כדבעי, אבל בנד"ד כשבירך בפה"א על פרי עץ הא לכו"ע יצא, מאן יימר.

תפילה דעומד לפני המלך, לא התירו לומר דבר שאינו נצרך, ואינו מתקן דברים שאינן לעיכובא, משו"ה שאני, ולכן יתקן ויסיים כדבעי ויאמר בפה"ע.

ומה דמצינו בטעה בהזכרת מעין המאורע בשאילת גשמים שיאמר בא"ה למדני חוקיך כמבואר בביאור הלכה (סימן קי"ד ס"ו ד"ה בלא) אם נזכר אחר שאמר בא"ה [קודם שאמר "שומע תפילה"], יסיים למדני חוקיך, ויאמר טל ומטר, ואח"כ כי אתה שומע וכו' עיי"ש⁴, שאני התם כיון דלא שאל גשמים, הוי ברכתו לבטלה, משו"ה הוא דאמרינן לתקן באמצע התפילה. משא"כ בסימן רצ"ד דאינו אלא לשפר הניסוח והלשון שאני, ולכן אין לו לחזור ולתקן.

אבל בנד"ד כאמור – יתקן ויאמר הברכה כתיקונה בפה"ע, אף דיצא ידי חובתו גם אם לא היה מתקן, דלמה יברך באופן של דיעבד, ובדרך של מעוות.

העולה מן הדברים: בידך על פרי העץ ברכת בורא פרי האדמה ונזכר, יתקן תוך כדי דיבור, דלמה יברך באופן של דיעבד, ובדרך של מעוות.

בברכת התורה

⁴. עיין מה שכתבנו בספר לקט הלכות (ח"ב עמ' תלג אוק"ה).

קובץ באר התורה (קסד) פרשת מצורע